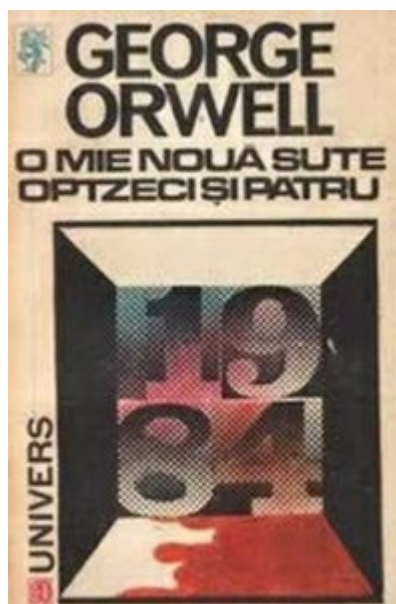

1984 - un roman revoluționar 70 de ani de la apariție

Zilele acestea s-au împlinit 70 de ani de la apariția romanului revoluționar *1984* al scriitorului britanic George Orwell. Este un roman istoric despre opresiunea practică de un guvern totalitar, precum și despre comportamentul oamenilor care trăiesc într-un astfel de regim. Orwell a scris cartea în 1948, pe o insulă scoțiană, într-o perioadă în care suferea de o formă foarte gravă de tuberculoză.

Ațiunea romanului are loc într-un viitor utopic și prezintă viața lui Winston Smith, un nefericit funcționar care trăiește în super- statul Oceania, una din cele trei mari puteri care domină planeta și care sunt într-un război perpetuu. În acest stat populația trăiește sub supraveghere continuă, întreaga lor viață fiind controlată de șeful statului, numit „Big Brother”, (Fratele cel Mare). În această țară nu există legi, însă există o forță de poliție care supraveghează minuțios mișcărilor, comportamentele, până și gândurile supușilor, iar imense afișe care tronează pe străzi reamintesc obsesiv tuturor că „Fratele cel Mare e cu ochii pe tine”, te protejează, se interesează de tine și chiar îi pasă de soarta ta, tu însă nu poți face nimic fără știrea lui. În afară de afișele omniprezente există și televizoarele, nelipsite până și în casele oamenilor, care transmit, dar simultan receptează sunete și imagini. Supravegherea are loc nu numai prin mijloace tehnologice, ci și în mod direct, prin patrulile de poliție, care nu se dau în lături de la nicio încălcare a vieții private, chiar violarea intimității caselor oamenilor.

Winston Smith lucrează la Ministerul Adevărului. Slujba lui este să rescrie pentru ziare rapoartele din trecut, conform noii realități. Smith trăiește într-o incertitudine constantă; el nu poate fi sigur de absolut nimic, nici măcar dacă anul curent este 1984, sau nu!

Societatea descrisă în carte este una de dezinformare și de supraveghere totală. El întâlnește o fată, Julia. Ei se îndrăgostesc și decid să locuiască împreună, lucru interzis în Oceania. În consecință sunt arestați, chinuiți, „reeducați” și „readuși în societate”.

Detaliile intrigii le lasă curiozității cititorilor, atât al celor care au citit cartea cât și celor care o vor citi, atrași de prezentarea noastră. Vreau doar să exprim câteva gânduri referitoare la roman și la viitorul vizat de mesajul orwellian. Winston trăiește într-o țară în care gândirea individuală este interzisă, în care un singur om, „Fratele cel Mare” are dreptul să gândească și să decidă. Winston este însă mânat de talentul său înnăscut de a analiza și de a critica, ceea ce îl face să-și pună întrebări despre gândirea și discernământul „Fratelui cel mare”. Această îndrăzneală îl duce la un conflict cumplit cu autoritățile. Problema este că în această luptă el este complet singur, compatrioții lui fiind supuși regimului și indiferenți. Îi vine greu să creadă că este singurul din țară care îndrăznește să conteste această ordine. Dar nici el nu reușește să țină piept acestei încarcerări a minții și se predă,

„convertindu-se” la a-l sluji și a-l iubi pe „Fratele cel Mare”.

1984 este un manifest politic, nu o prorocire. În ciuda acestei analize, mulți au simțit că faptele descrise în roman amintesc oarecum evenimente din perioade întunecate ale omenirii, cum ar fi nazismul și stalinismul. Alții, printre care mă număr și eu, spun că această carte este un avertisment asupra viitorului pe care prezentul îl favorizează. Unele fapte se petrec deja sub ochii noștri, dar ele nu sunt privite ca o armă a dictaturii, ci mai degrabă ca un mod de a ne îmbunătăți traiul. În primul rând televizorul. În carte, el apare ca o unealtă de supraveghere a populației, prin care „Fratele cel Mare” și acoliții lui află ce fac cetățenii în fiecare moment. Astăzi noi ne uităm fără încetare la televizor (sau la calculator) ca să ne documentăm, să ne distrăm, să socializăm și chiar să scriem. Ca să-i urmărim pe alții ne uităm în permanență pe ecrane. Au apărut *reality shows* care se strecoară insidios în intimitatea participanților. Parcă Orwell ne-ar fi văzut acum 70 de ani într-o oglindă.

Fiecare dintre noi încearcă să-și îmbunătățească și să-și ușureze viața. S-a ajuns la concluzia că folosind amprente personale, tâlharii vor fi mai ușor identificați și accesul în diferite sisteme va putea fi mai bine supravegheat. Așa au apărut pașapoarte și acte de identitate bazate pe trăsăturile feței. Însă au început și problemele. Datele de pe rețeaua digitală pot fi furate cu ușurință, ceea ce se și întâmplă. În multe țări, inclusiv Israel, populația se opune bazelor de date personale. Mai mult, astăzi aproape fiecare are fotografii pe internet, după care o persoană poate fi identificată în câteva secunde. Orașele și drumurile sunt împânzite cu camere de luat vederi și bineînțeles că spațiul „liber” nu mai este liber.

[Ce ne rezervă viitorul? Un fel de Oceania, unde nu mai găsim nici intimitate, nici dreptul de a avea propria personalitate?](#)

Cartea 1984 a avut un impact imens. Ea apărut în zeci de ediții, a fost tradusă în zeci de limbi, a fost transpusă pe marile și micile ecrane, a fost adaptată la nenumărate spectacole de teatru, operă, balet și radio. A stat la baza serialelor de televiziune, albumelor renumite de muzică și faimosului *reality show Big Brother*.

Nu pot să închei fără a aminti limba, care este foarte importantă: *newspeak* (limba nouă). Aceasta este o nouă limbă **care** oferă nu doar un mijloc de exprimare a concepției despre lume și obiceiurilor mentale proprii cetățenilor, ci face imposibilă orice alt mod de gândire. .

Operele clasice ale literaturii engleze, precum și textele științifice sau tehnice sunt foarte greu de tradus în „limba nouă”. Singurul ei scop este de a supune gândirea oamenilor și de a alimenta conceptul de „doublethink”, (dublăgândire), ca de exemplu *negrualb*, adică „capacitatea de a stoca în minte concomitent două convingeri care se exclud reciproc și de a le îmbrățișa pe amândouă în același timp”.

Ideea „limbii noi” i-a fost inspirată lui Orwell de către marele poet englez C. K. Ogden, care în anii 1930 a inventat o limbă artificială numită *Basic English*. Ea era compusă din 2000 de cuvinte de bază, dintre care 850 care pot fi combinate. Această limbă artificială a fost aspru criticată de specialiști, inclusiv de cei din Israel. De exemplu lingvistul american R.Flesch spunea că *Basic English* nu este nici de bază și nici engleză.

Orwell era un adept al ideii de a facilita învățarea limbii engleze de către străini. În perioada celui de al Doilea Război Mondial el a produs o serie de buletine de știri în limba engleză pentru ascultători de radio străini, redactându-le în *Basic English*.

Din păcate, odată cu apariția internetului și a rețelelor de socializare, toate limbile încep să semene cu acea limbă de bază. Vocabularul unui tânăr, din orice țară ar fi el, se limitează la 300-500 de cuvinte, fără a mai vorbi de ortografie și gramatică.

În Israel, la sfârșitul anilor 50 și începutul anilor 60 s-a simțit nevoia unei metode moderne de predare a limbii ebraice pentru milioanele de imigranți din diverse țări. Metoda folosită până atunci era cea a lui Aharon Rosen,

despre care am mai scris. Ea data din anii 1920 și se numea *Elef Milim* (O mie de cuvinte), după cartea cu același titlu. Specialiștii care se ocupau de cursurile de ebraică pentru imigranți din Ministerul Educației (unde am lucrat și eu în anii 1970-80) și de la Universitatea Ebraică din Ierusalim au creat o versiune simplificată a limbii ebraice, *ivrit cala* (ebraică simplă).

Această limbă nu e structurată la fel ca *Basic English*, ci se bazează pe o metodă inventată de israelieni, colegi ai mei. Am ajuns la un nivel la care am putut „traduce” opere literare serioase sau opere cu caracter religios. S-au ținut chiar prelegeri de istorie în *ivrit cala* și oamenii le puteau urmări după doar o lună de studiu. Adesea izbucneau în lacrimi de bucurie că au reușit să comunice în ebraică!

În anii 1990-91 am aplicat acest sistem și la alte limbi. Când a început valul de imigrație din fosta URSS, colegii mei din Ministerul Educației m-au rugat să organizez cursuri de limba rusă pentru funcționarii care veneau în contact cu noii imigranți și nu se puteau înțelege cu ei. Împreună cu un grup de profesori ruși nou-veniți am adaptat acest sistem limbii ruse, cu un succes enorm. L-am adaptat și limbii letone – în 1995 am reprezentat Israelul într-o misiune internațională din partea ONU, pentru a instrui în limba letonă pe tinerii de origine rusă (cam 50% din populație).

O întrebare interesantă este cum a ales George Orwell titlul cărții. Explicația obișnuită este că el a schimbat ordinea cifrelor anului în care a scris romanul, din 1948 în 1984, care i se părea un viitor destul de îndepărtat ca să arate utopic.

Când mă aflam la Oxford am auzit însă și o altă teorie. După calendarul evreiesc anul 1984 este 5744. După tradiție numerele în limba ebraică sunt reprezentate prin litere (la fel ca cifrele romane). Anul 5744 este reprezentat prin *tav-șin-mem-daled* sau תשמ"ד. Dacă citim literele după rând, ele formează cuvântul *tašmad* (distrugere). Într-adevăr, mulți evrei, mai ales cei superstițioși, considerau acest an ca pe unul nefast. Unii spuneau că este anul prezis de Nostradamus pentru sfârșitul lumii – dar după cum se vede, lumea încă nu s-a prăbușit.

[Poate că este doar o coincidență, dar poate că Orwell a avut și inspirație evreiască în alegerea titlului!](#)

Articolul a apărut în revista „Baabel”, Ianuarie 2020

Cele trei săptămâni, „zilele între strâmtorări” - בין המצרים ימי ימי bein hamețarim [anul 5783]

Aceste zile sunt în amintirea celor trei săptămâni între 17 Tamuz, ziua în care s-a produs breșa în zidul Ierusalimului ca urmare a asediului armatei romane în frunte cu Titus în anul 70 e.n. și până la 9 Av, ziua în care au fost distruse ambele temple. Aceste zile simbolizează zile de necaz mare înaintea distrugerii celor două temple. Ele sunt zile cu obiceiuri de doliu care se agravează cu cât se apropie 9 Av. În aceste trei Șabatot se citesc în sinagogă haftarot speciale numite „cele trei de catastrofă” תלתא דפורענותא. După 9 Av vor veni „cele șapte de consolare” שבע דנחמתא. Cele 21 de zile între 17 Tamuz și 9 Av se numesc „zilele între strâmtorări” pe baza versetului din cartea de Plângeri 1:3: „Toți urmăritorii lui I-au ajuns între strâmtorări”.

Obiceiuri

De-a lungul anilor obiceiurile următoare au fost adoptate de majoritatea grupurilor de evrei:

- Este interzis tunsul. Evreii așkenazi și cei din Africa de nord nu se tund și nu se bărbieresc.
- Sunt interzise căsătoriile.
- Nu se ascultă muzică și bineînțeles nu se dansează.
- Nu se spune binecuvântarea de „șeheyanu”. Unii au permis să se spună dacă este un „brit mila”, ברית מילה sau „pidyon haben” פדיון הבן, iar alții de Șabat.

Cele nouă zile

Cele nouă zile încep de la Roș Hodeș Av (1 al lunii Av) și se termină la ieșirea din ziua de 9 Av. Despre aceste zile scrie în Talmud „Din momentul în care a intrat luna Av, reducem veselia” (tractatul Taanit 26;b) *mișenihnas av memaatim besimha* משכנס אב ממעטים בשמח.

- Reducerea veseliei și a comerțului. În aceste zile este interzisă construirea clădirilor pentru veselii sau educație, inclusiv zugrăvirea sau repararea locuinței, dacă problema nu este urgentă. Este interzis să negociezi pentru lucruri care te înveselesc, ca cumpărături de mobile noi sau de haine noi, decât dacă este o nevoie urgentă.
- Duș. Unii așkenazi nu se spală deloc în aceste nouă zile. Alții nu se spală din plăcere. De exemplu cu apă rece și nu caldă.
- Haine noi sau spălate și mai ales pantofi noi. Mai ales așkenazii nu pun acest fel de haine și pantofi, chiar dacă au fost cumpărate mai înainte.
- Interdicția de a mânca carne și a consuma vin. Nu se mănâncă și nu se bea vin și nici măcar suc de struguri.

Săptămâna în care cade 9 Av

Aceasta este săptămâna care începe de la ieșirea din Șabatul de dinaintea lui 9 Av, numit și „Șabat Hazon” שבת חזון, după haftara, până la 10 Av, ora 24.00.

În aceste zile sunt interzise tunsoarea și spălarea hainelor tuturor evreilor, chiar și cei care nu țineau aceste obiceiuri până atunci. Când 9 Av cade de Șabat și se amână pe duminică, unii afirmă că trebuie respectată regula o întreagă săptămână, pe când alții susțin că nu trebuie. Așa atât în Talmudul din Ierusalaim cât și în Șulhan Aruch, turul (vol.) Orah Haiim apar aceste păreri contradictorii legate de ceea ce este numită „săptămâna în care cade”

שבוע שחל בו *şavua şehal bo*.

Tişa BeAv (9 Av)

Este o zi de post sever în amintirea distrugerii celor două temple: primul în anul 586 î.e.n. de către babiloneni, iar al doilea în 70 e.n. de romani. 9 Av este ziua cea mai cruntă de doliu al poporului evreu și cea mai gravă din cele patru posturi în amintirea căderii celor două temple.

În Talmud este explicat cum s-au unificat toate zilele de distrugere care apar în surse, 7 Av și 10 Av la o singură zi - 9 Av.

Acest post, împreună cu postul de Iom Kipur sunt singurele în care se țin cele cinci „torturi”: mâncare și băutură, spălatul, unșul și frizura, încălțarea pantofilor și acte intime între persoane. Aceasta este singura zi din an în care este interzisă învățătura Toraei (unii o țin până la ora prânzului), în afară de fragmente de doliu și tristețe. Acesta este singurul post care poate să țină până la 25 de ore și jumătate.

10 Av

În cartea lui Ieremia 52:12-13 scrie: „Și în luna a cincea, în ziua a zecea a lunii ... a venit la Ierusalim Nebuzaradan, șeful gărzii personale ... El a ars casa lui Adonai, casa regelui și toate casele din Ierusalim”. Într-o Braită (învățătură) din Talmud, tractatul Taanit 29:a scrie: „Pe nouă a lunii, spre seară, au aprins focul în templu, care a ars toată noaptea și a doua zi de 10 Av”. În Talmud apar și spusele lui Rabi Iohanān: „Dacă nu trăiam în aceea generație, aş fi stabilit-o pe zece, fiindcă marea parte a templului a ars atunci”.

În Talmudul din Ierusalaim ni se povestește că erau amoraîm (înțelepți) care posteau și de 9 și de 10. Însă mai târziu înțelepții au stabilit că s-au epuizat forțele poporului la asemenea sacrificii și au stabilit doar ziua a noua ca post extrem de sever. Este obicei de a continua alte semne de doliu și în a zecea zi. Așkenazi le continuă doar până la miezul nopții. Când 9 Av cade de Șabat și postul se amână pe duminică, nu se mai continuă a doua zi fiindcă 10 Av s-a terminat deja.

Obiceiul de a termina învățătura unui tractat din Talmud

Unele grupuri de hasidim, numite hasiduiot, obișnuiesc să aspire să termine învățătura al unui tractat din Talmud în aceste nouă zile. Acest obicei a fost inițiat pentru prima oară de hasidimii din Habad. Ei au ocazia să se bucure în aceste zile triste, acest fapt fiind o veselie de mițva, fiindcă terminarea unui tractat este unul din cele mai importante mițvoturi pentru ei.

Femei deosebite în scripturile evreiești - Beruria ברוּרְיָה , cea mai învățată femeie [anul 5783]

Situația femeilor care voiau să învețe în perioada de după distrugerea templului era foarte grea, era aproape imposibil ca ele să învețe. Mulți dintre marii înțelepți erau contra ideii că o femeie poate învăța la fel ca un bărbat. Unele citate ale celor mai combatanți au devenit notorii. Marele înțelept Rabi Eliezer Ben Hyrkanus care era conservator extrem, scrie într-una din pamfletele lui: „Mai bine să se arde cărțile de Tora decât să li se dea femeilor”. El mai spune „Toată înțelepciunea femeilor este pentru fus” (Talmud, Taanit 55:b) și „Cel care își învață fiica Tora, parcă ar învăța-o fleacuri” (Mișna, tractatul Sota 83:44). În ciuda acestor spuse, noi citim în Talmud și midraș despre unele femei extrem de învățate.

Prima dintre ele este și cea mai renumită pentru curajul ei și cea mai învățată pentru capacitatea ei de a stabili halachot (reguli religioase evreiești) datorită învățaturii ei covârșitoare – o sarcină acordată exclusiv bărbaților. Aceasta a fost Beruria (Poate Valeria în latină?) fiica marelui înțelept Tana Rabi Hanina Ben Teradion și soția altui înțelept, Rabi Meir, în perioada restricțiilor împăratului Adrianus și după ele, în deceniul anilor 130 e.n. Toată familia este renumită datorită luptei aprige contra restricțiilor romanilor, care au interzis cultivarea credinței evreiești, învățătura Toraei și chiar și citirea ei. Hanania s-a opus acestor restricții, a continuat să învețe și să citească oamenii din Tora. El și soția lui au fost condamnați la moarte. Una din fiicele lui a fost închisă într-un bordel și forțată să se prostitueze. În Talmud, tractatul Avoda Zara 17:b este descrisă teribila execuție a lui Rabi Hanina pe rug, înfășurat într-un sul de Tora și pus pe foc mic. Este descris dialogul lui arzând cu discipolii lui, apoi atacul de milă al călăului care a întezit focul și la urmă a sărit între flăcări.

Ea mai avea o soră și un frate. În Tosefta, tractatul Kelim 4:17 noi citim despre o dispută între ea și fratele ei, Simeon Ben Hanania, în legătură cu o halacha despre impuritate și puritate. Disputa a fost adusă în fața marilor înțelepți, iar Rabi Iehuda Ben Baba a spus: „Corect a spus fata (lui Rabi Teradion) și nu fiul (Tosefta Kelim Baba Kama 4:17). De aici reiese că ea se pricepea la halahot (legi) legate de puritate și impuritate, care după distrugerea celui de al doilea templu în anul 70 e.n., au pierdut din importanța lor. Dacă în aceste reguli era atât de capabilă, atunci în legile actuale în perioada vieții ei, avea cunoștințe uriașe. O legendă exagerată, ca toate legendele, spune că ea învăța în fiecare zi 300 de halahot de la 300 de profesori, iar cartea genealogică, adică comentariile cărții de „Cronici” din Tanach a învățat-o trei ani și încă nu a terminat (Talmud, Pesachim 62:b). Din toate acestea noi înțelegem că Beruria era o mare cunoscătoare a Tanachului.

Beruria era o mare personalitate nu numai în învățatură, ci și în caracterul ei. Ea era celebră pentru grija ei față de familie, de soțul ei, Rabi Meir, de copiii ei, de părinți și de sora ei. O legendă ne povestește că într-o zi de Șabat, când soțul ei era la rugăciune, i-au murit deodată cei doi băieți într-o epidemie. Ea i-a urcat în pod, i-a pus pe pat și i-a acoperit. După ce Rabi Meir s-a întors de la rugăciunea de seară (Maariv), el a întrebat, unde sunt băieții? Ea a răspuns că au plecat și i-a pus în mâini un pahar pentru Havdala (rugăciunea de ieșire din Șabat). S-au așezat la masă și el a întrebat din nou și ea din nou i-a spus că s-au dus la vecini. Atunci ea l-a întrebat: Mai demult a fost la mine cineva și mi-a lăsat un depozit. Astăzi el a venit și mi l-a cerut înapoi. Oare să i-l înapoiez? Rabi Meir îi răspunde: Ce întrebare este asta? Doar tu nu știi că un depozit trebuie restituit? Ea l-a luat de mână spre pod și i-a arătat pe cei doi băieți. Rabi Meir a început să plângă. Beruria i-a spus: de ce plângi, Rabi? Depozitarul a venit să-și primească depozitul, după cum se spune: „Dumnezeu a dat, Dumnezeu a luat, să fie numele Dumnezeului binecuvântat” (Yalkut, Mișle 247).

Caracterul ei blând se reflectă din evenimentul următor: Rabi Meir avea niște vecini răi care îl supărau mult, iar el a cerut lui Dumnezeu să-i omoare. Beruria i-a spus: „Ce părere ai despre „Păcătoșii (păcatele) vor pieri de pe pământ” (Psalmi 104:35), și uite-te la sfârșitul versetului „iar cei răi nu vor mai fi”. Mai bine roagă-te să se mântuiască și să nu mai fie răi” (Talmud, Brachot 10:a).

Tot acolo mai găsim și o altă legendă despre o discuție filosofică cu un creștin, care i-a spus: „Scrie „Cântă femeie stearpă care n-a născut” (Isaia 54:1). Ea cântă fiindcă n-a născut?”. Beruria i-a spus „Prostuțule! Uite-te la sfârșitul versetului: „Fiii celei pustiite sunt mai mulți decât fiii femeii penetrate”. Iar ceea ce scrie „n-a născut” înseamnă că n-a născut fiii pentru purgatoriu cum ești tu” (Talmud, Brachot 10:a).

Beruria a ieșit vehement contra celor care defăimau femeile și extremiști în atitudinea lor față de ele. Ca în multe alte privințe ea era plină de ironie față de acești bărbați. Într-o altă legendă ni se povestește despre o întâmplare în care ea îl întâlnește pe înțeleptul Rabi Iose Haglili. El o întreabă: „Care este drumul spre Lod (un oraș în centrul țării)?”. Ea îi răspunde. ”Glili, prostuțule, tu nu știi că înțelepții au spus să nu pălăvrăgești cu femeia? Trebuia să mă întreb, „unde Lod” – și basta”. (Talmud, Eruvin 53:b).

Acestea sunt lucrurile clare pe care noi le știm despre ea. Sunt însă o serie de povești fragmentate în care câteodată Beruria este încurcată cu sora ei sau cu bărbatul ei, Rabi Meir. S-ar putea ca Beruria să-i fi cerut soțului ei s-o salveze pe sora ei din acel bordel, iar el a fost nevoit să intre acolo, un lucru care este considerat a fi un mare păcat, egal cu mâncarea interzisă. S-ar putea că el a salvat-o mituind pe paznicul roman. Pe de altă parte, o altă versiune spune că Beruria a păcătuit după dorința cuiva ca să-și ajute sora. Din una din aceste cauze, Rabi Meir – poate împreună cu Beruria – au fost nevoiți să fugă din Roma și din teritoriile romane în Babilon.

Rabi Meir a fost exclus din multe din hotărâri halahatice, fiind elevul celui mai mare eretic al aceluși timp, marele înțelept Tana Elișa Ben Avuia care s-a alăturat romanilor și credinței lor și a rămas amintit ca „altul – *aher* אחר). Și Rabi Meir este amintit de multe ori sub această poreclă.

Unele din aceste legende au fost adăugate la Talmud de Rași.

Beruria, această femeie incredibilă, învățată, luptătoare pentru emanciparea femeilor, o adevărată feministă în stil modern, într-o lume masculină, patriarhală, șovinistă, care încerca să înjosească femeile, folosind dictoane ca „Femeile au gândire ușuratică”. Ea, care a trăit acum exact 2000 de ani, s-a confruntat cu cei mai mari înțelepți care abordau de asemenea idei și tratau femeile ca atare.

Femei deosebite în scripturile evreiești - Ima Şalom אַמא שׁלום , o femeie care le-a ținut piept bărbaților din jurul ei [anul 5783]

Ima Şalom este o altă femeie excepțională și extrem de învățată care este amintită de câteva ori în Talmud înfruntând pe unii din marii înțelepți din jurul ei. Ea aparține celei de a doua generații de Tanaim (învățați din Mişna) și a trăit între distrugerea celui de al doilea templu și revolta lui Bar Cohva, la sfârșitul sec. 1 și începutul sec. 2. Ea provenea dintr-o familie aristocrată. Tatăl ei a fost renumitul președinte al Sanhedrinului (Sinedriul) Raban Şimon ben Gamliel (Bătrânul), strănepotul lui Hilel Bătrânul, iar fratele ei un alt înțelept renumit, Raban Gamliel Deyavne, cunoscut din greacă ca Gamaliel II, de asemenea președinte al Sanhedrinului. Soțul ei a fost un alt înțelept renumit, Rabi Eliezer ben Hyrkanos, poate cel mai mare dintre cei cinci elevi renumiți ale uriașului Raban Yohanan ben Zachai, care după distrugerea templului a reorganizat Sanhedrinul la Yavne și a reînnoit iudaismul fără templu. Multe din evenimentele descrise despre Ima Şalom în Talmud sunt legate de fratele ei, de soțul ei sau de amândoi.

Judecătorul corupt

Prima poveste apare în Talmud, în tractatul Şabat 116:b și este despre o conspirație provocată de ea și fratele ei ca să dezvăluie faptul că un filosof și judecător creștin ia mită. Ima Şalom și fratele ei, Raban Gamliel au apărut în fața acestui filosof-judecător prefăcându-se că este un conflict de moștenire între frate și soră. Ea a venit singură la judecător și l-a mituit cu o lampă de aur. Judecătorul s-a pronunțat în favoarea ei spunând să împarte moștenirea. Raban Gamliel i-a spus atunci că în legile noastre scrie că dacă este un frate și o soră, fratele moștenește. Filosoful i-a răspuns: „De când voi ați fost expulzați din țara voastră, Toraua lui Moşe a fost suspendată și schimbată cu o altă carte în care scrie că fratele și sora moștenesc egal”. A doua zi Raban Gamliel i-a adus ca mită un măgar libian. Judecătorul a schimbat sentința în favoarea lui, spunând: „Uite-te la sfârșitul cărții, acolo scrie că nu am venit să scot sau să adaug la legea lui Moşe, iar apoi scrie că dacă este un frate și o soră, fratele moștenește. Ima Şalom a venit la judecător spunându-i: „Luminează-ți spusele ca o lampă”. După ea a venit fratele ei, Raban Gamliel adăugând aluzii despre mită: „A venit măgarul și a lovit cu piciorul lampa”.

Interesant că filosoful se folosește de un verset din Evangheliile: „Să nu credeți că am venit să desființez Legea sau Profeții, n-am venit să desființez ci să împlinesc ...” (Matei 5:17). În orice caz este probabil una din singurele citate din Evangheliile în Talmud. Mulți care cunosc Noul Testament au remarcat că filosoful întoarce sensul frazei pe dos schimbând un singur cuvânt: în loc de *ci*, el spune *sau*. Una dintre posibilități la această răsturnare este că filosoful a citat din memorie și s-a încurcat. Altă posibilitate este că el a făcut-o intenționat. După opinia unor teologi moderni, mai este o a treia posibilitate că Matei a greșit când l-a citat pe leșu. El a vorbit în aramaică. În această limbă, ca și în ebraică *ela* אלא înseamnă ci, iar *la* לא se adaugă la negare „nu ... și nu”. Matei poate nu l-a auzit bine pe leșu sau chiar s-a încurcat între cele două prepoziții în aramaică.

Cuptorul lui Achnai תנורו של אכנאי

Aceasta este una din cele mai renumite povești din Talmud în care este o controversă uriașă despre problema dacă oamenii pot stabili halachot (reguli religioase) sau acestea aparțin exclusiv lui Dumnezeu. În fond, este vorba despre baza Toraei Orale. La această confruntare participă mai mulți înțelepți, printre care și cei din familia lui Ima Şalom. În această confruntare s-a mai stabilit un lucru extrem de important – în situație de dispută, ceea ce determină ca o regulă să devină lege este opinia majorității înțelepților care participă la această confruntare. Chestiunea majorității s-a hotărât în urma acceptării regulilor Casei lui Hilel și respingerea ale celor ale Casei lui

Şamai care s-a stabilit de majoritatea Sanhedrinului, după reprimarea răscoalei contra romanilor care a avut loc după distrugerea templului care a fost efectuată mai ales de adepții Casei lui Şamai. Iar posibilitatea de a da unor persoane dreptul de a stabili legi egale cu Toraua se bazează, după midraş, pe versetul din Deuteronom 30:12 „Nu este în ceruri” לא בשמים היא, spuse de Dumnezeu prin intermediul lui Moşe.

Un alt lucru care s-a stabilit ca regulă este că s-a terminat vremea minunilor și lumea este condusă prin legi care pot fi schimbate sau actualizate de înțelepți cu o majoritate valabilă.

Totul a început de la o divergență legată de probleme de puritate și impuritate în legătură cu un cuptor, cunoscut sub numele de „Cuptorul lui Achnai”. Toată povestea apare în Talmud, tratatul Bava Meția 59:b și este doar un fragment dintr-o discuție mai amplă numită *onaat devarim* אונאת דברים, adică „frauda lucrurilor”, dar care se referă la jignirea cuiva cu care nu ești de acord chiar dacă el a făcut ceva bun. Nu ai voie în nici un caz să te porți în felul acesta. Această jignire este văzută ca o fraudă bazată pe versetul „Să nu-l înșeli pe semenul tău și să te temi de Dumnezeu, fiindcă eu sunt Domnul Dumnezeuul tău” (Leviticul 25:17). Pe de o parte stătea Rabi Eliezer ben Hyrkanos, iar pe partea cealaltă un grup de *tanaim* înțelepți. Bineînțeles, s-a hotărât ca hotărârea majorității să fie adoptată. Rabi Eliezer ben Hyrkanos n-a vrut să accepte verdictul, așa că el a fost excomunicat, o pedeapsă extrem de gravă.

Tot acolo se mai povestește că Raban Gamliel, președintele Sanhedrinului și fratele lui Ima Şalom, călătorea cu vaporul și marea era extrem de tulburoasă și el a atribuit acest lucru justiției care i se face în urma purtării lui grave față de Rabi Eliezer ben Hyrkanos pe care l-a jignit prin excomunicarea lui nedreaptă. El a spus: „Doamne, Dumnezeule, Tu știi doar că nu în cinstea mea am făcut-o și nu în cinstea tatălui meu, ci în cinstea Ta, ca nu cumva să fie divergențe în Israel”. Atunci marea s-a potolit.

În această uriașă dispută. Ima Şalom era într-o poziție extrem de complicată. Pe de o parte, stătea fratele ei celebru, președinte al Sanhedrinului, strănepot al bătrânului Hilel, Raban Gamliel și pe de altă parte adversarul său faimos, soțul ei iubit și unul din marii învățați al epocii, Rabi Eliezer ben Hyrkanos. Ea era încurcată în această dispută până peste cap și chiar a participat în mod activ la ea. Ima Şalom era foarte îngrijorată ca soțul ei nu cumva să se așterne pe jos închinându-se la rugăciunea de Tahanun la care se obișnuia așa. Ea îl supraveghea constant ca el să nu facă acest gest. Într-o zi și-a îndreptat atenția spre un sărac care bătea la ușa sinagogii și nu a observat că soțul ei a căzut pe burtă la rugăciune. Când ea a văzut aceasta, i-a spus: „Scoală-te că deja l-ai omorât pe fratele meu”. Atunci s-a auzit sunetul unui șofar care venea din casa lui Raban Gamliel, anunțând moartea lui. După aceea Rabi Eliezer a întrebat-o: „De unde știi că rugăciunea mea l-a omorât pe fratele tău?” Ea i-a răspuns: „Așa știam din casa tatălui tatălui meu (adică Hilel): „Toate porțile se închid în afara porților jignirilor-fraudelor”. Ea se referă că amândoi frați vin din aceeași casă și dacă ea cunoștea această poruncă de a nu jigni un înțelept care își dă părerea chiar dacă ea nu este corectă sau valabilă, așa și fratele ei Raban Gamliel trebuia să țină minte de acasă, încă de la bunicul și nu să-l jignească așa pe Rabi Eliezer.

Când a murit Rabi Eliezer erau la el Rabi Akiva și prietenii lui și imediat i-au dezlegat excomunicarea „Rabi Iehoșua a stat în picioare și a spus „S-a dezlegat excomunicarea, s-a dezlegat excomunicarea” (Talmud, tratatul Sanhedrin 68:a).

[Grandoarea lui Ima Şalom, dorința ei de a face dreptate, dar și respectul față de legi chiar dacă sunt aplicate celor mai iubiți semeni, dovedesc o personalitate excepțională, o femeie puternică și independentă care alege calea bună chiar dacă îi pierde pe cei dragi.](#)

Femei deosebite în scripturile evreiești - Rahel, soția lui Rabi Akiva, cea mai venerată femeie din perioada talmudică [anul 5783]

Povestea lui Rahel este deosebită de povestea lui Beruria, a Yaltei și a majorității celorlalte femei din această epocă. Ea este venerată nu pentru cunoștințele ei sau pentru stăpânirea Toraei, ci datorită devotării ei desăvârșite față de soțul ei, marele înțelept Rabi Akiva.

Rahel este fiica lui Kalba Savua כלבא שבוע, unul din cei mai bogați evrei din epoca distrugerii celui de al doilea templu în anul 70 e.n., unul din cei patru mari magnați din Ierusalim, după cum scrie în midrașul „Eicha Raba”. Așadar ea aparține acestei generații de după templu de la începutul celui de al doilea secol. Din aceeași generație vine și Beruria și iată o cauză bună să se compare cele două mari personalități.

Despre enorma popularitate a Rahelei încă de pe timpul vieții ei, putem învăța de la următorul midraș: „Datorită lui Rabi Akiva, toți săracii vor fi chemați la judecată. Dacă le voi spune, voi de ce nu ați învățat, ei vor spune, deoarece noi suntem săraci. Ei îi vor spune, doar Rabi Akiva era foarte sărac, chiar sărman era. Atunci săracii vor spune, din cauza copiilor noștri. Ei le vor spune, Rabi Akiva avea băieți și fete. Atunci ei le vor spune, fiindcă el a dobândit-o pe Rahel, soția lui” (Avot Derabi Natan, cap.6).

Aceasta este singura sursă în care este amintit numele ei. În toate celelalte noi citim „fiica lui Kalba Savua”. Ea este adorată de înțelepți datorită devotamentului și sacrificiului ei nesfârșit pentru învățătura soțului ei.

Rabi Akiva era un cioban simplu, analfabet care păștea oile lui Kalba Savua. Așa l-a cunoscut fiica lui, Rahel și s-a îndrăgostit de el. În Talmud, tractatul Ketubot 62:b ni se povestește că Rahel s-a îndrăgostit de el spunând că el este „desăvârșit și modest”. Ea i-a spus „eu mă voi mărita cu tine dacă tu vei merge la școală. Akiva a răspuns, da. Ea a spus că vom face o nuntă simplă, cu alte cuvinte se căsătoresc în taină ca familia ei să nu afle. Însă zvonul s-a răspândit, iar tatăl, Kalba Savua a dat-o afară din casă și a dezmoștenit-o de averea care i se cuvenea. Ei dormeau într-o magazie de paie, cu toate că era iarnă. El îi scotea patele din păr și-i spunea: Dacă puteam, îți cumpăram un „Ierușalaim șel zahav”, adică o bijuterie specială care exista în perioada aceea la Ierușalaim.

El a plecat să învețe 12 ani la Rabi Eliezer și Rabi Iehoșua. După aceea s-a întors acasă și stătea după ușă. El a auzit-o vorbind cu niște răufăcători și după altă versiune cu un grup de bătrâni. Ei îi spuneau: uite-l pe bărbatul tău, el te-a lăsat de izbeliște 12 ani și tu ești singură. Ea le-a răspuns: dacă mă întreba, îi spuneam să mai rămână 12 ani. Când Akiva a auzit asta, s-a întors la școală și a mai învățat 12 ani.

După aceea el s-a întors acasă cu 24,000 de perechi de elevi după el. Tot poporul a ieșit să-l întâmpine și a ieșit și soția lui ca să fie în fruntea lor. Înțelepții locali au dat-o la o parte. Rabi Akiva le-a spus înțelepților: lăsați-o, fiindcă atât Toraua mea cât și a voastră este de fapt a ei.

Kalba Savua a auzit că ginerele lui este un mare înțelept, „mare în Tora”, a venit în fața înțelepților cerând să fie eliberat de legământul său de a o dezmoșteni. Într-o altă variantă scrie că Kalba Savua a auzit că a ajuns în oraș un

om foarte înțelept și s-a gândit să vină la el, poate îl va putea elibera de legământul lui. Rabi Akiva l-a întrebat: când ai făcut legământul știai că el va fi un om mare? Kalba Sava răspunde: nici că va ști un capitol sau o halacha nu mi-am închipuit. Atunci Rabi Akiva i-a spus: eu sunt omul acela. Kalba Savua s-a închinat la pământ, i-a sărutat picioarele și i-a dat jumătate din averea lui.

Fiica lui Rabi Akiva i-a făcut la fel lui Ben Uzai. El era un om simplu și ea l-a determinat să meargă și să învețe Tora. Despre acest lucru oamenii spun un proverb cunoscut: o oaie vine, o oaie merge, faptele mamei sunt ca și faptele fiicei (sau în limba română „așchia nu sare departe de trunchi”).

Aceste variante se află în câteva surse, printre ele: talmudul, tractatul Ketubot 63:a; tractatul Nedarim 50:a; midraș Avot Derabi Natan, cap. 6.

Datorită sacrificiului deplin a Rahelei, tăria ei de a își crește copiii într-o sărăcie cruntă fără bărbat lângă ea, devotament total față de bărbatul ei cu care nu a trăit împreună 24 de ani, Rabi Akiva a ajuns să fie cel mai important înțelept de pe vremea lui și unul din cei mai importanți înțelepți din toate vremurile. El este un *tana* תנא (înțelepții din Mișna din sec. 1-2 e.n.) care a stabilit o mare parte a regulilor iudaismului după care noi trăim și astăzi. În midrașul Avot Derabi Natan, cap. 6 scrie: „Rabi Tarfon îi spune ... Akiva, despre tine se spune „Plânsul râurilor s-a oprit și mistere au ieșit la iveală” (Iov 28:11), adică lucruri ascunse de oameni, el le-a scos la lumină.

După tradiția evreiască Rahel, fiica lui Kalba Savua a murit în orașul Tiberia și a fost înmormântată acolo. După o tradiție din sec. 16 ea este înmormântată chiar în acel oraș, cu toate că musulmanii cred că acolo este un mormânt musulman. În ultima perioadă, mormântul a fost restaurat și este vizitat de mii de evrei.

[Rahel, fiica lui Kalba Savua a rămas în memoria poporului evreu datorită înțelepților ca o personalitate extrem de pozitivă, care s-a sacrificat ca soțul ei să învețe, cea mai importantă acțiune pe care un evreu o poate executa. Ea avea capacitatea să vadă în oameni talente pe care alții nu le vedeau. În Israel s-au scris cărți, romane despre ea, s-au compus cântece, așa că și cei care nu o cunoșteau au auzit de ea.](#)

Femei deosebite în scripturile evreiești - Roaba lui Rabi אמתא דבי רבי [anul 5783]

În primul rând să explicăm titlul. Rabi este supranumele marelui înțelept *tana*, Rabi Iehuda Hanasi, cel care a finalizat și a redactat cartea de Mișna, cea mai importantă carte de drept după Tora. Acest fenomen s-a petrecut în jurul anului 200 e.n. Rabi avea o școală-yeșiva foarte mare deoarece lecțiile sale erau foarte solicitate.

La această școală, ca de altfel la orice altă școală și în zilele noastre erau femeile de serviciu care curățau și găteau. Ele veneau din diferite sate și păreau a fi extrem de simple. Însă în realitate nu era așa. Cel puțin una dintre ele, poate este vorba de mai mult de una căci nu știm numele lor, era extrem de înțeleaptă, mai ales în ceea ce privesc

probleme de limbaj.

Ca să înțelegem, trebuie să explicăm care era situația limbilor vorbite de evrei atunci. Pe scurt, noi ne referim la ultimii evrei care mai vorbesc limba ebraică ca limbă maternă. Restul foloseau limba aramaică atât la vorbit cât și la scris. Printre cei care știau limba ebraică erau mulți care nu o cunoșteau bine, inclusiv studenții care veneau la renumita școală a lui Rabi.

Sensul unor cuvinte obscure

Renumele ca cunoscătoare absolută a limbii ebraice de către această servitoare era notorie, iar înțelepții și studenții veneau la ea ca să primească explicații despre aceste cuvinte obscure.

Primul cuvânt care este amintit este cuvântul *serughin* (לסירוּגין) care este greu de tradus în orice limbă, însemnând ceva apropiat de „alternativ, unul da și unul nu”. Cuvântul nu este biblic și apare în premieră în Talmud.

Al doilea cuvânt, tot din limba Talmudului, este *haloglogot* חלגלוגוט sau forma de *parpahin* פּרפּחין, care amândouă înseamnă „iarbă grasă” sau în limbaj popular „grașiță”.

Al treilea cuvânt este *mesalsei* מַסְלֵסַי „ondulează”. Cuvântul este biblic și se află între altele în Proverbi 4:8 de unde a luat-o și roaba: „Prețuiește-o mult și ea te va înălța”. Traducerea nu este făcută cuvânt cu cuvânt ci este tradus sensul propoziției. Primul verb care apare aici este „ondulează” și el se referă la ondularea pământului pentru a construi un meterez de nisip care este pe de o parte un obstacol pentru atacatori, dar pe de altă parte este o piesă care te înalță ca să țintești mai bine.

Al patrulea cuvânt pare a fi cel mai simplu și ușor, însă pentru ei era cel mai greu. Este vorba despre verbul *tite* טַטַּט „a mătura” și substantivul *matate* מַטַּט „o mătură”. Aceste cuvinte apar o singură dată în Vechiul Testament, în cartea lui Isaia 14:23: „... îi voi mătura cu mătura nimicirii”.

În Talmudul Babilonean tractatul Roș Hașana 26:b apare lista de mai sus cu explicația că înțelepții care veneau la Rabi nu le cunoșteau.

Povestea întregă apare în două versiuni: una în Talmudul Babilonian, tractatul Meghila 18:a , iar a doua în Talmud Yerușalmi tractatul Șviit 9:1 sau tractatul Meghila 2:2 . În Talmudul Babilonean sunt patru povești separate, fiecare conținând una dintre cuvinte. În cel israelian, toate apar într-o singură poveste continuă. Noi am ales varianta israeliană fiind mai apropiată de sursă, în care și limbile folosite la aceste discuții sunt cele originale: înțelepții vorbesc aramaică, pe când cele două roabe vorbesc ebraică biblică perfectă, probabil o combinație între cunoașterea limbii sătene de acasă și ameliorarea ei făcută în casa lui Rabi unde ele slujeau având cel mai bun profesor care se putea găsi, Rabi care stăpânea limba ebraică mai bine ca oricare înțelept-*tana* תּנא. Povestea este următoarea:

Un grup de înțelepți a venit la Rabi acasă ca să învețe reguli de politețe și să-și îmbunătățească cunoașterea limbii ebraice. Ei nu se așteptau ca să primească aceste lecții de la roaba superioară a lui Rabi împreună cu o altă roabă de rang mai jos.

Le-a deschis roaba lui Rabi ușa spunându-le, intrați după vârstă, de la cei mai în vârstă în jos (prima lecție de politețe). Ei au început să spună: Dumnealui să intre mai înainte, nu, dumnealui să intre înainte. Așa că au început să intre puțini câte puțini.

Roaba i-a întrebat: De ce intrați în mod alternativ (*serughin-serughin*)?

Unul dintre înțelepți avea buzunarul plin de *haloglogot*, grașiță (iarbă grasă) care i-au căzut pe podea. Atunci roaba (superioară) i-a spus celelalte: Ia o mătură și mătură grașițele! Iar ea a venit cu o mătură.

[În varianta din Talmudul Babilonean se mai adaugă un episod]

Unul dintre înțelepți se tot scormonea în păr. Roaba i-a întrebat: Până când îți vei ondula *mesalsei* părul?

Această poveste este extraordinară și aproape unică prezentând un episod din viața de zi de zi a oamenilor simpli, nu înțelepți sau demnitari. Înțelepții care au venit la marele înțelept Rabi Iehuda Hanasi, președinte cum a fost și tatăl său, Raban Șimon Ben Gamliel. În locul lecției – sau ca o introducere – ei au avut privilegiul să descopere o țărancă extrem de inteligentă care stând în preajma unui mare înțelept, a reușit să învețe tot ce au venit să primească înțelepții de la marele dascăl. Ea le-a transmis acestea nu într-un mod didactic, ci întâmplător după cum se desfășura primirea lor.

Este clar că roaba, ca și colega ei, erau printre ultimii vorbitori de limba ebraică în unele sate îndepărtate. Înțelepții încercau să-și păstreze această limbă prin învățatură. Ambii au pierdut în ciuda acestor eforturi și în curând toți vor vorbi aramaică sau alte limbi. Această situație a fost în vigoare 1700 de ani.

Roaba poruncește expulzarea cuiva

Această poveste este din Talmudul Babilonean, tractatul Moed Katan 17:a. Roaba lui Rabi a auzit că cineva și-a bătut copilul. Ea a declarat că acest fapt este contrariu poruncii „... să nu pui un obstacol înaintea unui orb” (Leviticul 19:14). În afara faptului că acest verset ne spune că aici este vorba despre un păcat, se poate întâmpla ca copilul să-l lovească înapoi pe părinte și atunci se mai adaugă un păcat și anume „lovirea părinților” care se pedepsește cu moartea. Cu toate că nu toți au fost de acord cu această hotărâre, nici un înțelept nu a anulat-o din respect la cunoașterea legilor de către roabă. Printre ei erau chiar și Rabi și Raban Gamliel. Disputa despre această problemă a continuat printre marii înțelepți și în evul mediu.

Moartea lui Rabi

Această poveste apare în Talmudul Babilonean tractatul Ketubot 104:a. Aici ni se povestește că atunci când Rabi era pe patul de moarte s-a petrecut ceva de neconceput. Rabi era foarte bolnav și suferea mult. În casă era un grup mare de elevi, adepți și alți înțelepți care se rugau încontinuu pentru însănătoșirea lui. Roaba vedea chinul lui de aproape. El suferea de dureri imense de stomac și ieșea des la toaletă. Însă și această acțiune era un efort aparte. El își scotea tefilinele înainte de ieșire și le puneă înapoi la întoarcere. Aceste acțiuni simple îi aduceau dureri foarte mari. Roaba s-a urcat pe acoperiș și s-a rugat: „Cei de sus vor să-l ia pe Rabi, iar cei de jos tânjesc să-l țină. Bine ar fi ca cei de sus să-i învingă pe cei de jos”. După ce a coborât și a văzut că ei nu se opresc din rugăciune, a luat o ceașcă și a aruncat-o pe jos. În momentul în care ceașca s-a spart, înțelepții s-au oprit pentru o clipă de la rugăciune. În aceeași clipă. Rabi a trecut pe lumea cealaltă.

De aici unii înțelepți au dedus că dacă cineva se chinuiește înaintea morții, trebuie să ne rugăm să moară ca să-i ușurăm suferința. Aceasta este în contradicție cu halachaua biblică care interzice eutanasia. Astăzi, evreii respectă halachaua biblică și nu se roagă pentru o moarte mai rapidă ci pentru însănătoșire până la ultimul moment.

Ce mai știm despre roabă?

Numele ei nu apare nicăieri cu toate că ea este amintită de foarte multe ori în ambele Talmuduri și în câteva midrașim. Denumirea ei, „roaba lui Rabi” trebuie văzută ca un semn de apreciere față de ea.

Cu toate că nu era învățată ca Beruria sau chiar ca și Ima Șalom, ea s-a amestecat în probleme de halacha și chiar dacă de multe ori pleda în contradicție cu legea biblică, multe hotărâri ale ei au fost acceptate de înțelepți, chiar dacă nu întotdeauna s-au stabilit ca o halacha. Noi vedem că ea era foarte isteată și învăța repede din experiență, iar înțelepții îi purtau un respect deosebit.

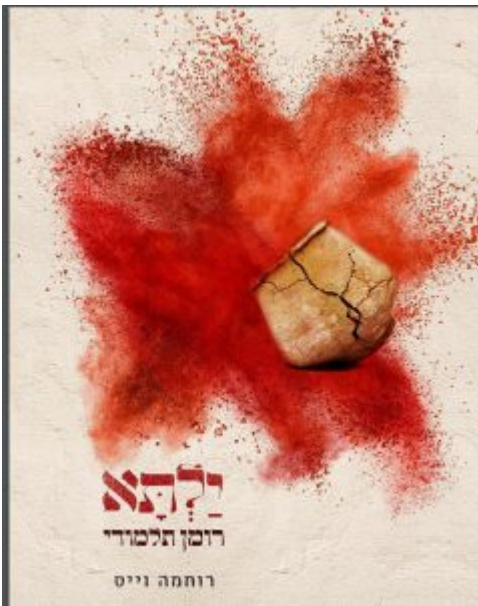
În midrașul Yalkut Șimoni, 2Samuel 347:151 ni se povestește că ea era și bucătăreasa lui Rabi și chiar dacă ajunsese la vârsta de 92 de ani, avea un simț perfect al gustului mâncărilor.

În Talmudul Babilonean, tractatul Eruvin 53:b scrie că ea vorbea o „limbă deșteaptă”, ceea ce înseamnă două lucruri: pe de o parte vorbea limba înțelepților, numită și „ebraică rabinică” și pe de altă parte vorbea o limbă la nivel înalt.

În cabala ea este amintită ca o rostogolire a moașelor din Egipt care l-au salvat pe Moșe și pe alți primi născuți,

salvând astfel poporul evreu de la pierzanie. Ne putem închipui de ce cabalaua face această paralelă cu roaba lui Rabi.

Femei deosebite în scripturile evreiești - Yalta ילְתָא, cea mai înverșunată feministă din Talmud [anul 5783]

Yalta este alături de Beruria una din foarte puținele femei din Talmud care sunt amintite cu numele lor. Marea majoritate apar ca „fiica lui ...” sau „soția lui ...”. Cele două femei seamănă cumva, atât în devotamentul lor pentru a lupta pentru eliberarea femeilor de prejudecăți, cât și prin înțelepciunea și cunoștințele lor. Ele luptau contra atitudinilor șoviniste ale bărbaților – un țel comun, dar luptând cu arme diferite. În timp ce Beruria folosea mai mult cunoștințele ei vaste și încerca să convingă interlocutorii, Yalta în afara cunoștințelor folosea și violența fizică și un limbaj licențios pentru a se confrunța cu aceste anomalii.

Cele două femei au trăit în locuri diferite și în perioade diferite. Pe când Beruria a trăit în sec. 2 în Israelul de după al doilea templu, Yalta a trăit în exil, *galut*, adică în Babilon în sec. 3. Ea era fata unu mare înțelept din Babilon, Raba bar Avuya, elevul marelui Rabi Aba bar Aybo, care aparține generației a doua de *amoraim* (înțelepții din Talmudul Babilonean de după distrugerea templului) din anii 200 e.n. Raba bar Avuya, în afară de academia pe care o conducea, a fost numit și judecător și Av Bet Din. Una dintre fetele lui a devenit una din cele mai celebre femei din Talmud – Yalta ילְתָא.

Soțul ei, Rav Nahman bar Iaakov era un elev al tatălui ei, Raba bar Avuya. Amândoi erau probabil din grupul exilaților din Israel. Rav Nahman era un tip ciudat cu un caracter dur, un om influent, însă și înfumurat cu un simț de superioritate față de semenii lui. În ciuda acestui caracter el a reușit în carieră, Era un dascăl extrem de apreciat, șeful renumitei academii din Nehardea, judecător și Av Bet Din. După ce o altă academie condusă de fostul său dascăl Raba bar Avuya a fost distrusă el a transmis postul de dascăl și șef al academiei sale fostului său profesor. În revanșă, acesta și-a dăruit fiica să se mărite cu Rav Nahman. El a făcut o „afacere” grozavă intrând într-o familie extrem de înstărită în ciuda caracterului dur al soției sale, Yalta.

Din prima poveste despre ea noi învățăm despre felul ei sever, uneori violent de a aborda unele divergențe.

Această întâmplare se află în Talmud, tractatul Berachot 51:b. Personajul principal este Ulla, un înțelept - *amora* - din Ereț Israel care vine în vizită în Babilon. De-a lungul perioadei Talmudului erau vizite reciproce între evreii din cele două țări, cu toate că ele aparțineau la cuceritori diferiți: Israel era romană, cel puțin în prima parte, iar Babilon aparținea Imperiului Persian. Ambele au fost cucerite în sec. 6 de arabi.

Povestea se ocupă de divergențele care existau între înțelepți în legătură cu paharul de binecuvântare. Există un obicei de a trece printre oaspeți acest pahar, fapt controversat atunci (și astăzi, unii practică, iar alții nu). Ulla a venit în vizită la Rav Nahman, au mâncat și au făcut binecuvântarea de după masă. Ulla a luat paharul (cu vin) de binecuvântare și i-a dat-o lui Rav Nahman. Acesta i-a spus: „Nu crezi să-i dai un pahar și Yaltei?”. Ulla i-a răspuns printr-un verset din Tora, din Deuteronom 7:13, care după descifrarea unor înțelepți cum este Rabi Iohanah, spune că numai un bărbat poate primi binecuvântările din acest verset deoarece versetul este scris la masculin. Refuzul lui Ulla să-i dea paharul de binecuvântare a înfuriat-o pe Yalta. Ea s-a urcat la camera de vin și a spart 400 de butoaie cu vin. Când apare în Talmud numărul de 400 este aluzie la un număr foarte mare. Acest gest l-a umilit pe Ulla, iar el a ripostat spunând că dacă ar umple un alt pahar ea nu ar putea binecuvânta pe el, adică nu are nicio valoare. La această jignire grosolană ea nu rămâne datoare și-i ripostează printr-un dicton și mai jignitor care spune cam așa: „Nomazii (cei care trec din loc în loc) aduc numai vorbe, iar zdrențele (care înseamnă și oameni proști care încurcă Tanachul) aduc numai ploșnițe”. Sunt multe posibilități să înțelegem cele spuse de Yalta; poate unii oameni ca Ulla nu știu Tanach și așa le-a încurcat și Ulla, dar poate că și hoinarii sunt murdari și aduc ploșnițe.

Jignirile reciproce au continuat, Ulla susținând că binecuvântarea făcută de o femeie nu are nicio valoare, iar ea spunând versete din care reiese că el este un prost. Rav Nahman a încercat să-i liniștească propunând lui Ulla să-i ofere Yaltei un alt pahar. Nicio șansă ca el să facă așa ceva.

Noi putem deduce de aici atitudinea șovinistă a lui Ulla față de femei și pe de altă parte convingerea desăvârșită a Yaltei de a se contrazice chiar și cu violență la așa un comportament. Noi putem găsi în această poveste o critică tainică la acești înțelepți care nu acceptă să dea paharul de binecuvântare în mâna femeilor cu toate că nu este interzis din Tora sau *derabanan*, de înțelepți. Pe de altă parte și Yalta este cumva criticată pentru impulsivitatea ei, în timp ce bărbații rămâneau foarte calmi.

Ea a fost foarte bine educată de tatăl ei, așa că s-a amestecat și în probleme de *halacha* (reguli religioase evreiești). Povestea apare în Talmud, tractatul Hulin 109:b și se referă la mișnaua care se ocupă cu interdicția de a mânca carne și lapte împreună. Yalta susține că în Tora, față de fiecare interdicție este și o permisiune. Ea dă multe exemple, printre care: este interzis de a mânca sânge, dar este permis ficatul; femeie măritată - nu, femeie divorțată cu bărbatul în viață - da, soția fratelui - nu, *yevama*, adică răscumpărată - da. În continuare ea îi cere soțului, Rabi Nahman să mănânce carne cu lapte. El, ca să-i facă plăcere, ordonă să i se aducă sfârc de vacă, care este foarte controversat dacă este permis sau nu. În principiu, dacă este prăjit în întregime este interzis, iar dacă este gătit tăiat este permis. Rași spune că Rabi Nahman a făcut un compromis și i-a dat unul prăjit întreg ca ea să simtă gustul. Aceste provocări pe marginile regulilor este caracteristică Yaltei. Ea s-a ocupat mai ales de marea problemă numită *nida* (menstruație). În multe cazuri ea a participat la adunări de înțelepți, un lucru de neînchipuit nu numai atunci, dar și astăzi. Având cunoștințe largi în medicină pentru perioada aceea, ea a încercat să se concentreze pe nepotrivirea unora din regulile evreiești la realitatea medicală în cea ce privește problemele de menstruație. Acest episod din tractatul Nida 20:b și Ghitin 67:b a rămas actual și în zilele noastre.

Foarte interesant este comportamentul soțului ei, Rabi Nahman, care era departe de a fi un feminist. Atitudinea lui față de femei era total diferită de cea pe care o avea față de soția lui, Yalta. În tractatul Beița 25:b ni se povestește că el i-a permis Yaltei de Șabat să fie cărată într-o lectică ca să se întâlnească cu discipolii ei. Acest lucru este strict interzis de Șabat.

Spre deosebire, comportamentul lui față de femei este dea dreptul misogin. El slujea și ca judecător, iar dacă o femeie făcea plângere că i s-a furat ceva, el le respingea spunând „ea este o femeie nostimă”. În tractatul Meghila 41:b el acuză profeti pentru simplul păcat că sunt femei spunând: „Cele două profetese, Devora și Hulda, au nume urâte, prima însemnând *albină*, iar a doua *șobolan*”. Chiar dacă ele au fost unse de Dumnezeu, ele nu au după părerea lui voie să apară în public, spre deosebire de soția lui.

Dacă el s-a referit în felul acesta la cele două profetese, ne putem imagina cum a tratat pe roabele lui. Se pune întrebarea în acest caz, cum putea el s-o susțină pe soția lui, care era orgolioasă, violentă, pofticioasă, încrezută și multe altele? Un răspuns posibil este că ar fi iubit-o atât de mult încât să-i stea de partea ei cu orice preț. Ipoteza aceasta este greșită după ce citim următorul eveniment din tractatul Ioma 18:b. În timpul unei vizite în orașul Shcheneziv el a cerut gazdei să-i aducă o femeie care poate în timpul șederii lui în oraș să-i provoace cea ce-i provoacă soția lui. Planul lui era să divorțeze înainte de a se întoarce din călătorie.

Poate că atracția nu a fost datorită iubirii ci poate datorită poziției proto-feministe uriașe a Yaltei? Feministi apreciază ideile revoluționare ale Yaltei legate de *nida*, adică regulile evreiești legate de perioada de menstruație (tractatul Nida 20:b), și chiar și rabini moderni cântă ode Yaltei la aceste idei.

Oricât am căuta răspunsuri nu putem evita să recunoaștem că probabil ceea ce l-au atras pe Rabi Nahman la ea în ciuda caracterului ei complicat.

Iom Hakipurim haftara - Povestea profetului Iona - [anul 5783]

Articolul acesta apare de Iom Kipur deoarece cartea lui Iona se citește ca Haftara la Mincha de Iom Kipur. Asta este și cauza celebrității sale. Cartea este a cincea din Profetii Minori aflându-se într-un loc neobșnuit în Tanach. Personalitatea lui Iona

Cine este acest profet? În carte nu apar prea multe amănunte biografice. Este identificat de obicei cu profetul Iona Ben Amitai din cartea 2Regi, 14:25 care a profetizat pe vremea regelui Yerovam Ben Ioah din secolul 8 înaintea erei curente, al doilea rege cu numele acesta (primul s-a numit Iorovoam Ben Nevat). El s-a născut în localitatea Gat HaHefer care se află în Galilee în tribul Zevulun, pe drumul dintre Nazaret și Tiberias. A profetizat mai ales în regatul de nord, numit și Israel sau Șomron, spunând că regele va extinde frontierele țării din Mevo Hamat până la Marea Moartă.

Iona este singurul profet care a fost trimis de Hakadosh Baruch Hu să ofere învățături și îndrumări în inima teritoriului celui mai mare dușman, în marele oraș Asirian Ninve, care se află lângă orașul Mosul din Irakul de astăzi. Conform unor surse, acolo este și îngropat și se afla mormântul, care a fost distrus de Daeș (ISIS) în 2017. Dar, conform altor surse, adevărul este că Iona s-a întors în țară, așa că a murit în Israel și se crede că mormântul lui se află în localitatea natală, Gat HaHefer, pe drumul dintre Nazaret și Tiberias, în satul arab Mașhad. Despre locul unde se află localitatea noi învățăm din Iosua 19:13 Apoi trecea [hotarul dintre triburi] spre răsărit la Ghet-Hefer, la Ita-Cașin și mergea spre Rimon, Metora și Nea

Cartea profetului Iona este atât de cunoscută din cauză că se citește în rugăciunea de Mincha la Yom Kipur. Și de ce se citește de ziua asta sfântă? Primul motiv este acela că ne arată puterea căinței. Toată cartea vorbește despre

păcat și căință. Profetul păcătește la început și crede că poate fugi de la Kadoș Baruch Hu, dar se căiește pe urmă prin rugăciune și prin îndeplinirea misiunii pe care o primise. Și marinarii, la rândul lor, au păcătuț rugându-se la zeii lor și pe urmă căindu-se și făgăduind să facă fapte bune. Al doilea motiv este acela că noi învățăm că nu putem fugi de la HAȘEM și toți suntem judecați de El. În renumita și importanta carte "Mișna brura" scrie HaHefeț Haiim că nu putem fugi de HAȘEM binecuvântat fie El. Cartea lui Iona este considerată un best seller printre creștini și musulmani și i-a inspirat pe unii dintre cei mai importanți creatori de lucrări ale artei medievale și a Renașterii creștine.

Dacă încercăm să caracterizăm personajul profetului Iona, cum fac de altfel, și Hazal (Înțelepții noștri fie-le memoria binecuvântată), el este socotit un profet de iertare, de îndurare. Hazal a văzut în el un profet care a acompaniat dinastia lui Iehu, el fiind unul din "învățăceii profetilor" care l-au uns pe regele Iehu, precum scrie în Sifri Zuta Bamidbar 14:1 "Atotsfântul Binecuvântat fie El i-a poruncit lui Eliahu/Ilie: "Pe Iehu ben Nimși îl vei unge ca rege peste Israel" Eliahu i-a poruncit lui Elisei și Elisei l-a trimis pe Iona care l-a uns."

Și în alte cărți (Seder Olam Raba, Mechilta) apare ca un profet al îndurării. În Midrașul Mechilta apare ca cel care vrea binele Israelului fără legătură cu faptele lor. El este loial dinastiei pe care a întemeiat-o. Asta este în contradicție completă cu personajul lui din cartea Iona, unde el apare ca un profet al adevărului. Sunt însă care îl văd și în cartea asta ca un profet care apără Israelul și din cauza asta este interesat ca Asiria să cadă ca să nu poată face rău poporului Israelului. În felul ăsta Iona nu caută adevărul absolut ci binele Israelului. Pe de altă parte se poate vedea caracterul lui Iona și în cartea lui Iona și în cartea Regilor ca un profet al adevărului. Dar și asta este o explicație problematică, poate chiar mai problematică decât prima.

Profeția lui Iona

Cartea lui Iona este mai mult o poveste decât o profecie. Partea principală a cărții nu este, așa cum ne-am așteptat, o relatare a adresării lui Kadoș Baruch Hu către popor. Tot ce se spune aici se rezumă la doar câteva cuvinte în capitolul 3:4: "Încă patruzeci de zile și Ninve va fi distrusă." Partea importantă a cărții este confruntarea între Kadoș Baruch Hu și profet. Confruntarea aceasta are la bază o dezbatere despre esența dreptății și a moralei.

Iată pe scurt evenimentele cărții compusă în total din patru capitole. Primul capitol este uluitor și descrierea poveștii are un ritm vijelios. HAȘEM îl trimite pe Iona într-o misiune în orașul Ninve (capitala Imperiului Asirian, marele inamic al Israelului) fără să ne spună care este misiunea (versetul 1:2). Iona, fiind un profet (în cartea asta nu este scris că este profet, dar în cartea Regilor este scris) sigur că știe care este misiunea. În versetul următor aflăm riposta lui Iona: "Și s-a sculat Iona să fugă la Tarșiș, departe de Dumnezeu". Vedem, cu acest prilej, încă o caracteristică a lui Iona: evadarea din realitate. După aceea vine căpitanul și îl întrebă: "De ce dormi?" De fapt el nu adoarme de oboseală ci din cauză că nu vrea să afle care este realitatea. El se trezește numai când vin la el marinarii speriați și atunci noi vedem încă o caracteristică a lui, este gata să se sacrifice ca să salveze vaporul. Dar și de data asta el rămâne pasiv și îi roagă pe marinari să-l arunce în mare. Capitolul al doilea cuprinde în întregime rugăciunea lui Iona (acesta fiind în burta peștelui enorm) către Hakadoș Baruch Hu. Îmbunat fiind de rugăciune Hașem dă ordin peștelui să- regurgiteze, aruncându-l pe țăr. La începutul capitolului al treilea ne-am fi așteptat ca Iona să-i mulțumească lui Kadoș Baruch Hu pentru că l-a salvat. Iona nu numai că nu-i mulțumește, dar nici nu se duce imediat să împlinească misiunea cu toate că îi este clară cauza celor întâmplate. Domnul trebuie să-i ordone din nou să meargă aproape cu aceleași cuvinte ca în primul capitol: "Scoală și pornește către cetatea cea mare a Ninivei și vestește-le ceea ce îți voi spune!"

În versetul 3 noi învățăm că Ninve este un oraș mare și este la o distanță de trei zile (de mers). După prima zi Iona cheamă pe oamenii din Ninve: "Încă patruzeci de zile și Ninve va fi distrusă." care ne amintește de cuvintele folosite în Genesis 19 despre Sdom și Amora. Locuitorii orașului cred în Hașem scris cu aceleași cuvinte cu care este scris că Bnei Israel au crezut în Hașem după despicarea Mării Roșii și așa face după aceea și regele care se îmbracă în sac în semn de căință, dă ordin să postească să-i ierte, exact cum am citit despre Mordohai și Ester și se roagă lui HAȘEM cu aceleași cuvinte cu care s-a rugat Moșe Rabenu după așa numitul cult al vițelului de aur. La sfârșitul capitolului, Hakadoș Baruch Hu îi iartă pe locuitorii orașului Ninve. Capitolul al patrulea începe cu riposta ciudată a lui Iona la pocăința oamenilor din Ninve. În loc să se bucure, Iona refuză să primească iertarea lor și este

scris "Lucrul acesta n'a plăcut deloc lui Iona, și s'a mîniat." (4:1). Două rugăciuni spune Iona în carte: prima în burta peștelui ca să-l salveze Domnul, este o rugăciune pentru viața lui. A doua este aici când vede că Hakadoș Baruch Hu i-a iertat pe oamenii din Ninve. În prima el se roagă pentru viața lui și aici el este gata să moară că crede că păcatul este atât de mare: "Și a rugat pe Domnul zicând (4:2,3): "O, Dumnezeule, iată tocmai ceea ce cugetam eu când eram în țara mea! Pentru aceasta eu am încercat să fug în Tarșiș, că știam că Tu ești Dumnezeu îndurat și milostiv, îndelung-răbdător și mult-milostiv și Îți pare rău de fărâdelegi. Și acum, Domnul, ia-mi sufletul meu, căci este mai bine să mor decât să fiu viu!"

Iona se folosește aici în vorbele lui de o parte de expresii din cele 13 atribute divine pe care le-a dezvăluit Domnul lui Moise. 1. Îndurat 2. Milostiv 3. îndelung-răbdător 4. mult-milostiv Acestea reprezintă mai mult decât orice mila pe toate popoarele. El crede că oamenii din Ninve nu trebuie iertați și iese din oraș. Aici se petrece ceva extraordinar. Hakadoș Baruch Hu "comandă" un curcubeie care crește și îi dă lui Iona umbră de la soarele arzător. Și atunci comandă Domnul un vierme care usucă copacul. A doua zi comandă Domnul un vânt foarte cald care îl face pe Iona să leșine. Iona se plânge de asta și îi pare rău. Hakadoș Baruch Hu îi spune că dacă îi pare rău pentru un copac care " într'o noapte s'a născut și într'o noapte a pierit ", atunci cu atât mai mult pentru un oraș mare cu zeci de mii de locuitori și de asta l-a iertat.

[Poate după ce ați citit articolul ăsta o să înțelegeți mai bine de ce citim noi cartea lui Iona de Iom Kipur.](#)

Luna Nisan - חודש ניסן luna primăverii [anul 5783]

Luna Nisan este prima lună a anului după calendarul biblic și este luna a șaptea după calendarul talmudic, care este în vigoare și astăzi. Această lună cade întotdeauna la începutul primăverii. Ea are 30 de zile, iar prima zi poate să cadă numai duminică, marți, joi sau de Șabat.

Numele lunii

Toate numele lunilor folosite după reîntoarcerea din exilul babilonean, ca și astăzi, sunt luate din cultura babiloneană. Numele babilonean al lunii este *nisanu*, care înseamnă „a mișca”. Unii afirmă că acest cuvânt ar fi identic cu cuvântul ebraic *nițan* ניצן, care înseamnă „mugur”, după cum apare în Cântarea cântărilor 2: 12 „Mugurii

s-au văzut în țară”. Mugurul este bineînțeles unul din simbolurile primăverii.

În Tanach luna este numită „prima lună” sau „începutul lunilor”. Două exemple din multiple: „În prima lună, în prima zi a lunii, să ridici tabernacolul, adică cortul întâlnirii” (Exod 40:2 și altele); „Luna aceasta va fi pentru voi începutul lunilor; ea va fi pentru voi prima dintre lunile anului” (Exod 12:2). Acest nume apare și în cartea Esterei în care este identificat cu noul nume: „În prima lună, adică nisan” (Ester 3:7). Noul nume mai apare și în cartea Neemia 2:1: „În luna nisan, în al douăzecilea an al regelui Artaxerxes”.

În Tanach, luna mai are un nume: „Luna primăverii”, de exemplu: „Șapte zile să mănânci turte nedospite, așa cum ți-am poruncit la timpul fixat din luna primăverii, fiindcă în luna primăverii ai ieșit din Egipt” (Exod 34:18).

Caracteristicile lunii

Roș hodeș nisan ראש חודש ניסן, prima zi a lunii nisan, se folosea în perioada biblică și talmudică ca începutul anului regilor, un fel de calendar civic, oficial al statului.

După halacha, în luna nisan nu se țin posturi și nu se spune rugăciunea de Tahanun și nu se jelește. În Talmud s-a stabilit că inaugurarea tabernacolului a avut loc în prima zi a lunii nisan. În următoarele 12 zile până la 12 nisan, președinții celor 12 triburi au adus jertfe – unul în fiecare zi. În amintirea acestui eveniment, se citește în fiecare zi fragmentul în care apare jertfa președintelui din ziua aceea.

La 15 a lunii nisan cade sărbătoarea de Pesah și începe numărătoarea Omerului, care continuă până la sărbătoarea de Șavuot.

„Binecuvântarea soarelui”, *Birkat Hahama* ברכת החמה, care se spune o dată la 28 de ani, de obicei se spune în luna nisan. De asemenea „Binecuvântarea pomilor”, *Birkat Hailanot* ברכת האילנות, se spune în luna aceasta din pricina primăverii. În midrașul BeMidbar Raba 3 se spune despre luna nisan că „nu este nici cald și nici frig”. Din această cauză evreii au ieșit din Egipt în luna aceasta.

Zodiacul lunii nisan este berbec, care reprezintă mielul care era jertfit în templu de Pesah.

Luna Tișre, luna sărbătorilor de toamnă în Israel. Gânduri și amintiri [anul 5783]

Luna Tișre cade între septembrie și octombrie, anul acesta ea coincide mai mult cu octombrie. În Israel ea este o lună foarte specială, din cauza vacanțelor interminabile. Elevii sunt mai mult acasă decât la școală. Mulți își iau

concediu. Studenții sunt și ei în vacanță, fiindcă anul universitar începe abia în luna următoare. Nici tribunalele nu lucrează.

Sărbătorile încep chiar cu prima zi a lunii: *Roș Hașana* (Anul Nou). Evreii întâmpină Anul Nou cu rugăciuni pentru iertarea păcatelor comise de-a lungul anului și o bună „înscrisere în cartea vieții” pentru anul care vine. *Roș Hașana* este singura sărbătoare care în Israel ține două zile, iar în percepția populară este considerată ca „ziua înscrierii”. De aceea urarea tradițională (în afară de un an bun) este „la un an nou să fiți înscriși”. Nu numai oamenii religioși, ci și mulți alții merg la sinagogă în aceste zile.

În prima zi, după rugăciune sau după amiază se ține ritualul numit *Taşlih* (lepădare, aruncare). Toată lumea merge la o sursă de apă, care poate fi marea, sau un râu sau un lac, pe cât posibil cu pești. Dacă în apropiere nu există niciuna din aceste surse, poate fi folosit și un robinet din care curge apa. În mod simbolic, în cadrul unei rugăciuni speciale, păcatele sunt aruncate în apă. Ritualul se bazează pe un verset din profetul Micha.

În zilele de sărbătoare israelienii care nu sunt religioși pleacă în străinătate sau la Eilat, fac excursii prin țară, drumeții sau picnicuri și se distrează cu bunătați la grătar, cu muzică și voie bună. A doua zi după sărbătoare cei religioși postesc. Nu este o „cură de slăbire”, ci unul din cele patru posturi legate de căderea celor două Temple. Postul, numit *Tom Gdalia*, comemorează moartea tragică a lui Gdalia ben Achikam, guvernatorul instalat de babilonieni după cucerirea Ierusalimului ca să stăpânească asupra evreilor care nu fuseseră exilați. Mulți l-au considerat pe nedrept trădător și el a fost asasinat. În 1995, când Rabin a fost ucis, s-a amintit că este pentru prima oară după 2500 de ani când un prim-ministru este ucis de mâna unui evreu.

Între *Roș Hașana* și *Iom Kipur* sunt exact zece zile, numite *lamim Noraim* (zile groaznice) sau „cele zece zile de căință”.

În aceste zile evreii nu se căsătoresc sau tocmai în aceste zile se căsătoresc, în funcție de semnificația pe care o acordă acestor zile. În familia mea în acest răstimp nu s-au celebrat căsătoriile.

Ziua de *Iom Kipur* este ziua cea mai respectată a anului, o zi de post, în care, după tradiție, soarta noastră este pecetluită, după ce a fost înscrisă în cartea vieții de *Roș Hașana*. De aici urarea *gmar hatima tova* (să fii pecetluit cu bine). În această zi circulația se oprește total, chiar dacă nu există nicio lege care să o interzică. Profitând de străzile libere, mii de copii și de tineri care nu merg la sinagogă, pedalează de zor, în ultimii 30-40 de ani ea a devenit o „zi a bicicletelor”. Dar majoritatea populației merge la rugăciune. Sinagogile sunt neîncăpătoare și se deschid sinagogi provizorii în săli, cluburi, corturi, și chiar și în locuințe particulare. Este singura zi a anului când aeroporturile sunt complet închise. Toate aceste restricții încep în ziua precedentă, la prânz, și se termină seara târziu, după încheierea sărbătorii.

În această zi persoanele mai vârstnice își amintesc de cea sărbătoare cumplită de *Iom Kipur* din 1973, când, în toiul postului, la ora 14.10 au început să sune sirenele de alarmă în toată țara. Tocmai începuse cel mai crunt război din istoria Israelului. Aproape trei mii de soldați israelieni și-au pierdut viața, lăsând mii de văduve și de orfani. Aproape zece mii au fost răniți. Victoria a fost tristă și însângerată. Israelul s-a trezit deodată din euforia victoriei de după Războiul de Șase Zile. Consecințele se simt până astăzi. Hegemonia partidului de stânga, Mapai, s-a încheiat. La alegerile din 1977 a venit la putere partidul de dreapta, Likud, care conduce până astăzi, cu scurte întreruperi. În urma războiului s-a încheiat tratatul de pace cu Egiptul, apoi cu Iordania și anul trecut cu încă cinci țări arabe – încă câteva așteaptă în culise. Dar mai ales a luat sfârșit hegemonia israelienilor așkenazi, de proveniență europeană, iar evreii de origine orientală, *mizrahim*, se impun tot mai mult, schimbând total caracterul țării.

Să ne întoarcem la sirena din ziua de *Iom Kipur*. La ora 14.30 postul de radio israelian a intrat în emisiune, ceva nemaiauzit de *Iom Kipur* și care până astăzi nu s-a repetat niciodată. Și televiziunea a început la ora 18.00 în loc de 20.00. După o săptămână s-a făcut primul bilanț. Moșe Daian, ministrul apărării, a apărut la televiziune și a anunțat că vine „sfârșitul celui de al treilea Templu”, cu alte cuvinte sfârșitul statului Israel. După trei săptămâni de lupte crâncene și mii de victime, armata israeliană a ajuns până la Canalul Suez, la 101 km de Cairo.

Pe mine războiul m-a prins acasă la mama, unde petreceam sărbătoarea împreună cu soția mea. În acel an, *Iom Kipur* a căzut într-o sâmbătă. Toată noaptea de vineri, în toiul sărbătorii, am văzut pe drumuri sute de mașini militare. Era clar că se întâmplă ceva foarte grav. Vineri seara m-au căutat de la unitatea mea, dar nu eram acasă. Abia la întoarcere, sâmbătă seara, am găsit pe ușă biletul și am plecat imediat la cazarmă, unde brigada era gata de plecare pe front. Despre război... cu altă ocazie.

La sfârșitul sărbătorii, religioșii nu se grăbesc la masă, fiindcă mai au o misiune extrem de importantă: să înceapă imediat construirea colibei – *suca*. În credința evreiască continuitatea are o valoare imensă. De aceea, după terminarea rugăciunii, primul lucru este să auzim șofarul și să fixăm primul țăruiș al colibei. Urmează apoi patru zile în care se construiește și se împodobește coliba și se aduc „cele patru plante” folosite în ritualul de *Sucot*: chitra, frunza de palmier, mirtul și salcia.

Până acum în aceste zile se mergea la școală, dar în curând ele vor fi zile de vacanță. Sărbătoarea de *Sucot*, care ține șapte zile, este una din cele mai frumoase și mai lungi sărbători. În Tora este numită și „Sărbătoarea recoltei”. Evreilor li se cere să locuiască timp de o săptămână în aceste colibe, prin acoperișul cărora se vede cerul.

În fiecare an, președintele Israelului invită poporul să-l viziteze în *suca*. Mii de oameni fac acest pelerinaj. În aceste zile, în multe locuri din țară se organizează festivaluri de teatru, cinema, sau muzică.

Imediat după săptămâna de *Sucot* urmează încă o zi de sărbătoare. Sunt de fapt două sărbători în aceeași zi. Prima, de sorginte biblică, se numește *Șmini Ațeret* (A opta zi de adunare), iar cealaltă, de origine mult mai târzie, *Simhat Tora* (Sărbătoarea Torei).

În această zi în sinagogi se încheie ciclul anual de citire din Tora și imediat se reîncepe. Tot din această zi încep să se ridice rugăciunile pentru venirea ploii. În dimineața acestei zile, în sinagogi se dansează cu sulurile de Tora, iar seara, după încheierea sărbătorii, se organizează dansuri pe străzi, în afara sinagogilor. Este o petrecere populară foarte apreciată.

Israelienii care nu merg la sinagogă se bucură de ultimele momente de vacanță, se întorc din excursii și se pregătesc pentru o perioadă de activitate intensă până la sărbătoarea de Paște. În Israel nu se sărbătorește Crăciunul și Revelionul, ci se lucrează și se învață.

[Așa se încheie această lună intensă, în care majoritatea oamenilor își fac un bilanț al faptelor lor din anul anterior. Alții se pregătesc pentru anul care vine, atât sufletește cât și practic. Iar cu Dumnezeu, fiecare se socotește personal la momentul potrivit.](#)

Ktiva vevatima tova!

Șana tova!

A apărut în revista „Baabel”, Septembrie 2022

Parașat Zachor - Să ștergi amintirea lui Amalek

de sub ceruri [anul 5783]

Anul acesta, în toate sinagogile din lume evreii vor citi de Șabat în afara pericopei Tețave și porțiunea a doua din cele patru care se citesc de luna Adar, Parașat Zachor: „Să se păstreze în amintire ce ți-a făcut Amalek pe drum, când ieșeați din Egipt ... să ștergi amintirea lui Amalek de sub ceruri. Să nu uiți asta” (Deuteronom 25: 17, 19).

Prin aceste cuvinte Toraua poruncește să se amintească (să se țină minte) pe vecie, că trebuie să fie omorâți, distruși, duși la pierzanie întregul popor Amalek. De ce este necesară această poruncă tocmai contra poporului Amalek? Și cum rămâne cu alte popoare care au făcut extrem de rău Israelului? Lista lor este lungă, printre ele Egipt, Babilon, Grecia, Roma. Despre aceste popoare nu este nicio poruncă că ar trebui să-i urâm sau să-i distrugem pe vecie, în ciuda răului făcut de ei poporului evreu.

De exemplu Egiptul. Din primul capitol al cărții Exodul noi învățăm despre toate relele pe care ni le-au făcut egiptenii: „... ca să-i chinuiască în chinurile lor ... ei le făceau viața amară prin muncă de sclavi ... dacă este băiat să-l omorâți” (Exod 1:11-16). Talmudul mai adaugă multe detalii groaznice. În ciuda acestei crudități cumplite față de poporul evreu, nu numai că Toraua nu ne poruncește să-i urâm pe egipteni, ci chiar scrie „Să nu-l disprețuiești pe egiptean, fiindcă ai fost locuitor străin în țara lui” (Deuteronom 23:7).

În comparație cu aceste atrocități ale egiptenilor față de evrei de-a lungul sutelor de ani, Amalek nu le-a făcut aproape nimic evreilor. În Tora citim despre o singură luptă cu Amalek în care au învins israelienii. Cauza poruncii de distrugere din Tora nu este deloc clară.

Aceeași distincție de neînțeles care se face între popoare (Amalek față de Egipt) există și între persoane. De Purim, cum se știe, persoana cea rea este Haman. Dar de ce oare nu citim nici un cuvânt de critică față de regele Ahașveroș? Din povestea lui Ester reiese că el era la fel de răufăcător ca și Haman. Când Haman a hotărât să distrugă poporul Israel, el știa că în ciuda puterii lui enorme, nu avea atribuțiunile necesare pentru a le aplica. Din această cauză el apelează la rege ca să-și primească aceste competențe. El apelează la rege în primul rând defăimând poporul evreu: „... Este risipit un popor care se menține separat printre popoare; legile lor sunt diferite de legile tuturor celorlalte popoare și ei nu țin legile regelui; nu merită să-i lăsăm în pace” (Ester 3:8). Însă el era îngrijorat că această defăimare nu va fi de ajuns, de cea i-a propus lui Ahașveroș o sumă uriașă de bani „zece mii de talanți de argint” (Ester 3:9), dacă îi va da autorizarea să distrugă poporul evreu.

Care a fost reacția regelui la așa o propunere inumană și contradictorie moralei omenești? Ahașveroș a fost de părere că ideea de a-i distruge pe evrei este o idee excelentă și a fost imediat de acord. De bucurie el a aprobat-o fără să ceară nici măcar banii care i se promisera. Așa s-a făcut părtaș la genocidul planificat, după cum scrie: „Regele și-a scos inelul cu sigiliu de pe mâna sa și i l-a dat lui Haman ... persecutorul evreilor, apoi regele i-a spus lui Haman, ți se dă și argintul și poporul ca să-i faci cum crezi tu de cuviință ... scriitorii regelui au fost chemați în prima lună ... și s-a scris tot ce le-a poruncit Haman ... s-a scris în numele regelui Ahașveroș și s-a sigilat cu inelul cu sigiliu al regelui ... curierii au plecat în grabă la cuvântul regelui” (Ester 3: 10-15).

Când totul era pregătit la măcelul planificat, regele a hotărât că a venit momentul potrivit pentru o petrecere împreună cu Haman ca să sărbătorească măcelul evreilor planificat: „Regele și Haman s-au așezat să bea” (Ester

3:15).

Un singur cuvânt al regelui era de ajuns ca să se facă revocarea planului lui Haman. Acest cuvânt nu a fost spus. Din contră, regele a susținut vehement planul diabolic al lui Haman. Era de așteptat ca să găsim în carte cel puțin o condamnare aspră a regelui Ahașveroș. Însă în tradiția evreiască Ahașveroș nu este catalogat un răufăcător în această poveste. Iarși vedem o diferențiere a atitudinii scripturilor față de cele două personaje.

Ca să înțelegem de ce există această diferențiere, trebuie să sortăm două feluri de antisemitism. Primul sort poate fi numit antisemitism „obișnuit”, iar al doilea antisemitism „în sine”. Primul fel de antisemitism este cineva sau un popor care îi exploatează pe evrei în favoarea lui. Toată intenția lui este să câștige în urma lor fără să-i pese că el poate să le provoace daune sau chiar și moarte. El nu are un plan special pentru a-i omorî pe evrei. Așa apare Egiptul, la fel și Ahașveroș și restul popoarelor care au oprimat poporul lui Israel (Babilon, Grecia, Roma) și poate alte popoare până în zilele noastre.

Să-l dăm de exemplu pe faraon. La început el a vrut să-i trimită pe evrei. Pe urmă s-a răzgândit: „... Inima faraonului și a slujitorilor săi s-a schimbat față de popor, astfel că au zis, ce-am făcut de l-am lăsat pe Israel să plece ca să nu mai muncească pentru noi ca sclav?” (Exod 14:5). Faraonul și poporul se trezesc întrebând, dacă pleacă evreii cine va construi pentru noi marile orașe și uriașele piramide, cine va curăța străzile? Din acest verset învățăm că ei au văzut în poporul evreu o unealtă pe care o pot folosi. Însă ei nu au avut un plan ca să-i omoare pe evrei. Chiar și când el a poruncit „dacă este băiat să-l omorâți” (Exod 1:16), a adăugat instantaneu „dacă este fată să trăiască”. Faraonul se simțea amenințat de băieți, dar nu de fete.

Cu totul diferit este Haman, care era antisemit „în sine”. Toată intenția lui a fost să omoare poporul israelian. Ce ar câștiga el din aceasta? Nimic. Din contră, el a propus să plătească o sumă mare de bani (zece mii de talanți de argint) pentru plăcerea de a ucide evrei „Să fie distruși, omorâți și nimiciți toți evreii, tineri și bătrâni, copiii și femeii, într-o singură zi” (Ester 3:13). Aceasta îi acordă titlul de antisemit „însuși”.

Spre deosebire de Haman, Ahașveroș era nepăsător la soarta evreilor. Când Haman i-a făcut propunerea, el a acceptat-o cu bucurie. Însă când a aflat că și iubita lui soție, Ester și de asemenea Mordohai care i-a salvat viața, sunt evrei, regele a devenit apărătorul și sprijinitorul evreilor.

Amalek a acționat ca și Haman. Atacul asupra evreilor nu avea niciun folos pentru Amalek. Evreii n-au vrut să le cucerească țara – doar erau în pustiu – și nu aveau nici un alt țel. Amalek a atacat numai din motiv de a-i omorî pe evrei, mai ales că erau foarte obosiți.

Aceasta este idea de bază a acestui fragment – Zachor. Este necesar să înțelegem diferența între aceste două feluri de antisemitism (care se repetă și până în zilele noastre). Antisemiți „obișnuiți” ca faraonul și Ahașveroș pot fi mituiți sau convingși că pot avea câștig dacă renunță la ideile lor distrugătoare. Dar un antisemit „în sine”, cum erau Amalek și Haman nu pot fi convingși în niciun caz. La acești antisemiți, distrugerea evreilor este obiectul vieții.

În generația anterioară a apărut un antisemit cu numele de Hitler, care a hotărât să-i distrugă pe evreii Europei și apoi a lumii. Acești evrei nu au înțeles că este vorba despre un antisemit „însuși”. Ei au crezut că vor putea supraviețui sub această fiară. Au greșit crunt. Hitler era prototipul antisemitului „în sine” care a reușit să extermine șase milioane de evrei doar pentru că erau evrei.

Învățătura este una: să ne adunăm în fiecare an de „parașat Zachor” ca să auzim din nou și să reținem că dacă va mai apărea un antisemit de tipul lui Haman, poporul evreu să nu cumva să se înșele în aprecierea apartenenței lui, fiindcă prețul plătit este groaznic.

Să nu uităm!

Pericopa Aharei Mot - „Că sângele este sufletul” (De ce nu carne în sânge) כי הדם הוא הנפש 5783

„Și [dacă] vreun bărbat din casa lui Israel sau din străinii care stau vremelnic în mijlocul lor mănâncă orice fel de sânge, îmi voi îndrepta fața împotriva celui care a mâncat sânge și-l voi tăia din mijlocul poporului său. Căci sângele (inima) este sufletul, iar Eu vi l-am dat pe altar ca să se facă împăcare pentru viețile voastre, căci sângele este cel care face împăcare pentru viață. De aceea am spus fiilor lui Israel: nimeni dintre voi să nu mănânce sânge, și nici veneticul care stă vremelnic în mijlocul vostru să nu mănânce sânge. Și [dacă] vreun bărbat dintre fiii lui Israel sau dintre străinii care stau vremelnic în mijlocul lor vânează un animal sau o pasăre ce se mănâncă, să-i verse sângele și să-l acopere cu țărână; Căci sufletul oricărui este sângele trupului său, așadar le spun fiilor lui Israel; să nu mâncați sângele nici unui trup, căci sufletul oricărui trup este sângele lui; tot cel care îl va mânca va fi tăiat.” (Levitic 17:10-14).

Faptul că în aceste versete cuvintele cheie „suflet - *nefeş* נפש” și „sânge - *dam* דם” se repetă de 18 ori, ne obligă să fim mai atenți la aceste cuvinte și la legătura între ele. Deja în aceste versete, scriptura ne dă de patru ori legătura clară între ele - „Că sângele este sufletul כי הדם הוא הנפש”. Ce este acest suflet și care este enigma legăturii între el și sângele care curge în trupul viu?

Pentru prima oară cuvântul „suflet - *nefeş* נפש” apare de două ori în povestea genezei la crearea animalelor: „Să mișune apele de o puzderie de suflete vii” (Geneza 1:20); „Și Dumnezeu a mai zis, să dea pământul suflete vii după specia lor” (Geneza 1:24). În descrierea creării omului scrie: „Și Dumnezeu l-a făcut pe om din țărâna pământului, i-a suflat în nări suflare de viață și omul a devenit un suflet viu” (Geneza 2:7). Cu alte cuvinte, în afară de „suflet” ca la celelalte ființe vii, la om mai apare un component unic, „suflare, spirit - *neşama* נשמה”.

Oare sufletul ar fi cel care permite existența vieții, pe când suflarea este cea care face diferența între „sufletul oricărei vietăți” și un om? Cartea lui Iov ne mai adaugă un aspect: „El, în a cărui mână este sufletul a tot ce are viață și duhul oricărui duh omenesc” (Iov 12:10). Omului i se mai adaugă o esență a vieții care se numește „duh - *ruah* רוח” spre deosebire de celelalte ființe vii, la care sufletul este singurul izvor al vieții.

Această diferențiere de feluri diferite de viață este accentuată în literatura Cabalei, care le prezintă ca diferite niveluri de existență spirituală a omului, de jos în sus: suflet, duh și spirit. Haiim Vital (Israel, sec.18), în cartea sa „Şaar Haghilgulim”, la introducere spune: „Toate sufletele sunt din lumea (universul) facerii, toate duhurile sunt din

lumea producerii și toate spiritele sunt din lumea creării”.

După Cabala, în cele șapte zile după moartea unui om, se dezmembrează și sufletul lui, însă spiritul se întoarce imediat la Dumnezeu. Despre duh, noi învățăm de la cel mai înțelept om: „Cine știe dacă duhul fiilor oamenilor se duce în sus și duhul animalelor se duce în jos, în pământ?” (Eclesiastul 3:21).

Așadar, sufletul se găsește în sângele tuturor ființelor și ca rezultat scurgerea de sânge este scurgerea esenței vieții oricărui organism viu. Din pricină că Toraua a permis mâncarea cârnii animalelor, este greu de înțeles interdicția pusă de Tora pe mâncatul esenței sale a vieții, sângele. Unul din cei mai mari cabaliști evrei din Spania, Ramban (Nahmanides) dă la această dilemă trei soluții posibile.

1. „Un patron al sufletului nu poate să mănânce suflet, că toate sufletele merg la Dumnezeu. Nu-i așa carnea care are origine materială și de aceea omul are voie să o mănânce. Sufletul are o origină superioară și de aceea îi este interzis omului să-l mănânce”.
2. „Este știut că ceea ce s-a mâncat se va întoarce în corpul celui care a mâncat și se vor transforma într-o singură carne. Dacă un om va mânca sufletul oricărei viețuitoare, acesta se va alătura sângelui lui și vor fi unul singur în inima lui, iar sufletul omului va deveni gros și grosolan. Foarte curând el se va întoarce la caracterul lui de suflet dobitocesc care era în mâncare, fiindcă sângele se va digera cu restul mâncării, se vor amesteca și sufletul omului va depinde de sângele animalului. De aceea nu este corect ca o persoană care are un suflet omenesc să mănânce sânge de animal fiindcă el este expus ca sufletul său să devină un suflet animalic sau chiar dobitocesc.
3. „Scriptura ne spune „Cine știe dacă duhul fiilor oamenilor se duce în sus și dacă duhul animalelor se duce în jos, în pământ”. De aceea ni se spune că sufletul fiecărui viețuitor are sângele în sufletul său, că fiecare carne de om sau animal are sufletul în sânge și nu este corect să amestecăm sufletul lichidat cu sufletul viu”. Spre deosebire de sufletul animalului care se nimicește odată cu moartea organismului viu, sufletul omului conține o existență veșnică, mai ales datorită legăturii lui cu celelalte părți spirituale, care sunt duhul și spiritul. De aceea nu este potrivit ca omul să-și amestece sufletul cu sufletele inferioare ale animalelor. De aceea omul este obligat să acopere sângele animalelor scurs pe pământ „țărână ești și în țărână te vei întoarce”.

Concluzie

Toraua a permis să mâncăm carnea animalelor fiindcă aceasta este în primul rând o sursă pentru existența fizică a omului, iar pe de altă parte nu este în acest lucru nicio primejdie la o daună sau o influență negativă asupra omului. Odată cu asta, Toraua a interzis să mâncăm sânge care este „lichidul vieții” unui animal, deoarece sângele este esența existenței sufletului dobitocesc. Din această cauză omul nu are nevoie de el pentru existența lui fizică, ci din contră sângele conține o primejdie atât pentru sufletul omului cât și pentru existența lui eternă.

Pericopa Balak - Bilam și Ieșu (Balaam și Isus) 5783

Cele două personaje, Bilam și leșu apar în Talmud și midraș de câteva ori unul lângă celălalt. După părerea unora, cele două personaje sunt cumva paralele, adică Bilam reprezintă tipologia lui leșu. După aceleași surse talmudice, în general putem depista caracteristici identice între cele două personalități. În Talmud, tractatul Sanhedrin 10:b se spune că Bilam, Doeg, Ahitofel și Ghehazi nu vor avea loc în „lumea care vine”, la fel ca și regii Iorovam, Ahav și Menașe. Aici leșu este identificat cu Bilam. Acest fragment apare în tractatul Sanhedrin după ce ne sunt enumerate caracteristicile celor care nu vor avea loc în „lumea viitoare” printre care cei care citesc cărțile de apocrifa și cei care șoptesc la lovire cu degete. Aceste caracteristici sunt atribuite celor numiți *minim*, adică acei primi evrei-creștini contra cărora au ieșit tanaimii din Mișna. Cei care îl leagă pe Bilam de leșu spun că așa cum Bilam i-a făcut pe evrei să păcătuiască prin obscenitate, așa și leșu i-a făcut să păcătuiască prin renegare. În alte părți din Talmud, se spune că leșu i-a vrăjit pe evrei, că el i-a instigat de pe calea bună (Talmud, tractatul Sanhedrin 107:b).

O altă sursă în care Bilam și leșu sunt amintiți împreună se află în tractatul Ghitin 56:b-57:a în care ni se povestește despre Onkelos Ben Kalonimus (traducătorul Toraei la aramaică) care vrea să se convertească: Onkelos merge la Bilam și apoi la leșu ca să-i întrebe dacă să devină evreu. Amândoi dau răspunsuri ambivalente. Pe de altă parte ei batjocoresc spusele înțelepților și din această cauză sunt condamnați la moarte prin pedepse groaznice. Aceste povești sunt extrem de importante fiindcă noi învățăm aici despre atitudinea înțelepților evrei față de leșu cu sute de ani mai târziu. El a rămas în ochii lor toată viața un evreu care nu a vrut să facă rău evreilor. Cu toate că aici leșu este amintit împreună cu Bilam, nu este nicio scuză să-l respingem pe leșu dacă îl respingem pe Bilam. Este adevărat că leșu batjocorea spusele înțelepților, însă el nu este socotit păgân sau necredincios care vrea să dăuneze poporului evreu.

Un alt fragment care este menționat de specialiști se află tot în Talmud, tractatul Sanhedrin 106:b. În acest episod ni se povestește că un necredincios a venit la Rabi Hanina să-l întrebe la ce vârstă a murit leșu. Nu avem din Talmud niciun indiciu despre acel necredincios, însă înțelepții l-au identificat cu un evreu-creștin, care probabil locuia lângă orașul Țipori din Galilee unde trăia Rabi Hanina. Întrebarea îl amintește cumva pe Bilam referindu-se la leșu. Rabi Hanina probabil cunoștea această paralelă pe care o făceau unii înțelepți. Rabi Hanina stabilise deja că Bilam a murit la vârsta de 33 sau 34 de ani, aproape de vârsta la care a murit leșu. Exista o carte numită „Cartea lui Bilam” care este identificată de unii ca fiind de fapt una din Evangeliile. Aici apare Pinhas, cel care l-a omorât pe Bilam sub numele de Pinhas Listaa, adică hoțul. De ce Pinhas apare aici ca un hoț? Greu de explicat. Unii propun că Pinhas Listaa trebuie exprimat Pontius Pilatus, adică Bilam care omorât de Pinhas s-a transformat în leșu care la rândul lui a fost omorât de Pontius Pilatus.

Mai avem încă o sursă, în midrașul Ialkut Șimoni, 247, unde spre deosebire de celelalte surse Bilam apare ca un profet pozitiv care nu vine să blesteme poporul evreu ci să-l avertizeze de leșu. În primul rând el spune că o ființă din carne și oase nu se poate naște dintr-o minune și că leșu minte. Aici nu este nicio paralelă între cei doi, ci Bilam vine să-i avertizeze pe evrei spunând că leșu este un profet fals de care trebuie să vă feriți.

[Toate aceste păreri sunt ale unor evrei din Babilon cu 100-200 de ani după leșu care apar exclusiv în Talmudul Babilonean.](#)

Pericopa BeMidbar - Marele recensământ [anul 5783]

În al doilea an de la ieșirea din Egipt, Domnul i-a poruncit lui Moșe să facă un recensământ al tuturor bărbaților de la vârsta de 20 de ani în sus. Recensământul va fi condus de Moise, Aron și președinții triburilor. Când s-a terminat recensământul s-au primit următoarele rezultate, comparate cu ultimul recensământ după 38 de ani din Moav:

	Recensământul din pustiu (Numeri 1)	Recensământul din Moav (Numeri 26)
Ruben ראובן	46,500	43,730
Simeon שמעון	59,300	22,200
Gad גד	45,650	40,500
Iuda יהודה	74,600	76,500
Isahar יששכר	54,400	64,300
Zabulon זבולון	57,400	60,500
Efraim אפרים	40,500	32,500
Manase מנשה	32,200	52,700
Beniamin בנימין	35,400	45,600
Dan דן	62,700	64,400
Așer אשר	41,500	53,400
Neftali נפתלי	53,400	45,400
Total	603,550	601,730

Tribul Levi nu a participat la recensământ după porunca Domnului.

[Locul tabernacolului, leviții și triburile Israelului](#)

Leviții erau responsabili pentru transportarea tabernacolului și a ustensilelor lui, ei erau cei care-l desfăceau înainte de a porneau la drum, îl cărau, iar apoi când ajungeau unde trebuia îl alcătuiau din nou. Cortul lor stătea în apropierea mișkanului.

Restul triburilor au fost împărțite în patru grupuri, dintre care fiecare avea drapelul său pentru a-i ajuta să se descurce pe drum.

În partea de est stăteau triburile sub drapelul lui Iuda la care aparțineau Isahar și Zabulon, în partea de sud drapelul lui Ruben, la care aparțineau Simeon și Gad, în vestul tabernacolului era drapelul lui Efraim, la care aparțineau Manase și Benjamin, iar la nord era drapelul lui Dan cu Așer și Neftali. Și când mășăluiau în deșert trebuiau să meargă în această ordine.

Rolul tribului Levi

Dumnezeul i-a poruncit lui Moșe să-i stabilească pe leviții responsabili pentru acționarea și păzirea tabernacolului. El spune în midraș: „Când i-am omorât pe primii născuți în țara Egiptului, pe primii născuți al Israelului mi i-am dedicat mie. Însă după ce ei au eșuat în păcatul vițelului (de aur), i-am luat pe fiii tribului Levi în locul lor”.

Recensământul tribului Levi

În tribul Levi s-a executat un recensământ separat după porunca Domnului, însă spre deosebire de recensământul celorlalți, de data aceasta s-au numărat toți bărbații de la vârsta de o lună în sus din cele trei familii ale tribului: Gherșon, Kehat și Merari.

Rezultatele recensământului au fost următoarele: familia Gherșon 7,500 de persoane, familia Kehat 8,600 și familia Merari 6,200.

În jurul mișkanului, familiile tribului Levi s-au instalat în ordinea următoare:

- Membrii familiei Gherșon s-au pus la vestul mișkanului și ei vor căra pânzele de cort ale tabernacolului și cortul întâlnirii, învelitoarea lui și învelitoarea din piele de focă ... precum și paravanul (Numeri 4:25)
- Membrii familiei Kehat vor fi la sudul mișkanului și vor căra ustensilele (Numeri 4:12)
- Membrii familiei Merari vor sta la nordul mișkanului și vor căra cadrele de scândură ale tabernacolului, drugii lui, stâlpii lui, postamentele lui cu scobitură pentru cep ... țărșii lui și funiile lui (Numeri 3:36-37)
- La estul mișkanului vor sta Moșe, Aharon și familiile lor (Numeri 3:38)

Pericopa Bereșit - Dar din pomul cunoașterii binelui și răului să nu mănânci [anul 5783] וַיְבָרֶךְ

Unul din episoadele cele mai grele din cartea Bereșit/Geneza este povestea grădinii Edenului. După ce a creat lumea, Hakadoș Baruch Hu a produs o grădină minunată „Și Adonai a plantat o grădină în Eden” (Geneza 2:8). În mijlocul grădinii a fost instalat la început Adam, iar apoi Hava/Eva. În grădina Edenului erau tot felul de pomi, animale drăguțe, râuri plăcute și tot felul de lucruri bune. Și pe toate acestea Hakadoș Baruch Hu (Dumnezeul) le-a transmis lui Adam și Hava pentru plăcerea lor. Doar dintr-un singur pom li s-a interzis să mănânce „dar din pomul cunoașterii binelui și răului să nu mănânci” (Geneza 2:17). Mai mult decât atât, Dumnezeu a stabilit o pedeapsă foarte gravă pentru cei care mănâncă din pomul cunoașterii „căci în ziua când vei mânca din el vei muri negreșit” (Geneza 2:17). Povestea grădinii Edenului pune o serie de întrebări.

1. Ce fel de pom era acel pom teribil, din care mâncatul fructelor lui era pedepsit cu moartea? Această întrebare este tratată în Talmud, în tractatul Berachot 40:a. Părerile acolo sunt împărțite: poate era smochină sau poate viță de vie sau poate chitră. Există și alte păreri, însă neavând consecințe practice, nu s-au dat decizii în Talmud. La creștini pomul este mai degrabă perceput ca fiind de mere. În acest articol, noi vom presupune că pomul era de smochine. De ce este rău dacă-l mănânci? De ce a interzis Dumnezeu lui Adam și Hava să mănânce din el?
2. Ce înseamnă „pomul cunoașterii”? Oare cel care mănâncă din el se deșteaptă?
3. De ce pomul se mai numește și „cunoașterea binelui și răului”? Care-i legătura între morală și mâncatul unui anumit fruct?
4. Până la urmă Adam și Hava au mâncat din acest fruct, dar ei nu au murit în aceeași zi. Din contră, Adam a mai trăit 930 de ani! Atunci care este semnificația atenționării „căci în ziua când vei mânca din el vei muri negreșit”?
5. De-a lungul poveștii, Toraua ne descrie îmbrăcămintea lor, ori mai exact neîmbrăcarea lor „Omul și femeia sa erau amândoi goi și nu se rușinau” (Geneza 2:25). Care este sensul adăugării „nu se rușinau”?
6. Când șarpele a convins-o pe Hava să mănânce din pomul cunoașterii, iar ea i-a dat și lui Adam „și a luat din fructul lui și a mâncat și a dat și bărbatului ei care era cu ea și el a mâncat” (Geneza 3:6), rezultatul era neașteptat: „Și li s-au deschis ochii amândurora și au cunoscut că erau goi” (Geneza 3:7). Cum au putut niște smochine să producă așa ceva? Oare înainte de a mânca din pomul cunoașterii binelui și răului ei nu știau că sunt goi? Chiar Dumnezeu însuși leagă mâncatul cu cunoașterea că ei sunt goi: „Cine ți-a zis că ești gol? Oare ai mâncat din pomul din care îți poruncisem să nu mănânci?” (Geneza 3:11).
7. După ce Adam și Hava au mâncat din fructul interzis, erau jenați fiindcă erau goi spre deosebire de „nu se rușinau”. Acest lucru le-a provocat să se ascundă între pomii grădinii: „Adam și femeia lui s-au ascuns ... Adam a spus ... m-am temut căci sunt gol și m-am ascuns” (Geneza 3:8-10). De ce nuditatea de care de abia aflaseră le-a pricinuit să se teamă și să se ascundă?

8. Înainte de ai alunga pe Adam și Hava, Dumnezeu le-a făcut haine: „Și Adonai Elohim le-a făcut lui Adam și femeii sale tunici de piele și i-a îmbrăcat” (Geneza 3:21). De ce Dumnezeu însuși „s-a străduit” să le prepare și nu a dat sarcina lor și de ce Dumnezeu le-a făcut tocmai haine de piele în loc de haine de lână sau in?

Aceste întrebări au preocupat comentatori și filozofi de-a lungul două mii de ani, din vremea Hazal - înțelepților și până astăzi. Ca de obicei, noi ne vom stabili pe calea simplă și directă a textului, în ebraică *pșat* שפּט. Ca să înțelegem de ce o smochină a fost numită „pomul cunoașterii bunului și răului” ne vom folosi de o pildă. Un om bogat a construit pentru locuitorii unui sat foarte sărac o sinagogă foarte frumoasă. Totul era foarte elegant, scaunele și băncile erau foarte comode, *aron hakodeș* (chivotul) era de o frumusețe unică. În fiecare Șabat, bogătașul le pregătea un Kiduș (gustare) bogat și pe urmă o masă delicioasă. El i-a invitat pe locuitorii satului să vină fără să plătească un ban. Era o singură condiție: un scaun din sinagogă, locul numărul șapte din rândul 12 trebuie să rămână liber, neocupat tot timpul. Nu era nimic deosebit la acest scaun. Bogătașul a ordonat ca nimeni să nu stea pe scaun pentru ca cei veniți la sinagogă să-și amintească de câte ori se uită la scaun, că ei sunt doar oaspeți în această sinagogă, iar stăpânul este acel bogătaș.

Tâlcul este clar. Interdicția de a mânca din pomul cunoașterii era arbitrară. Scopul era ca Adam și Hava să știe că această grădină al Edenului are un stăpân. Legile moralei legate de bine și rău ne obligă să ne supunem ordinului stăpânului, adică Dumnezeului. Aceeași rațiune se află la baza multor mișvot *lo-taase* (să nu faci) לֹא תַעֲשֶׂה. De exemplu interdicția de a mânca carne de porc. Această interdicție ne vine direct de la Dumnezeu. În midraș scrie: „Să nu spună omul eu nu vreau să mănânc carne de porc. Să spună eu vreau să mănânc carne de porc, dar ce pot face ... părintele nostru din ceruri m-a obligat să nu mănânc (Safrā, VaYikra 20;26). Cu alte cuvinte, singura cauză că ne este interzis să măncăm porc este că așa ne-a ordonat Dumnezeu.”

Să revenim la povestea grădinii Edenului și să vedem continuarea evenimentelor. Grădina Edenului era plină de minunății ale naturii. În afară de plante și pomi minunați, erau în grădină și animale, unele chiar animale sălbatice. Cu toate că Adam și Hava erau „goi” în fața acestor primejdii, ei nu se temeau, fiindcă ei trăiau cu sentimentul că Dumnezeu îi apără.

Până la sfârșit cei doi au mâncat din pomul cunoașterii, dar în contradicție cu atenționarea lui Dumnezeu „în ziua când vei mânca din el vei muri” - nu s-a întâmplat nimic! Amenințarea li se părea în zadar. Ei nu au înțeles că în ziua în care ei vor mânca din acest pom ei vor deveni muritori. În urma faptului că amenințarea nu a fost respectată, ei au încetat să creadă că Dumnezeu îi va apăra. Așa trebuie să înțelegem versetul „Și li s-au deschis ochii amândurora și au cunoscut că erau goi”. Lipsa unei pedepse prompte pentru mâncarea smochinelor i-a făcut să se simtă „goi” în fața primejdiilor din grădină. Din această cauză au încercat să se apere cu tot ce aveau la îndemână „și au cusut frunze de smochin și și-au făcut șorțuri” (Geneza 3:7) și s-au ascuns între pomii grădinii. Atunci a apărut Dumnezeu în fața lor și i-a condamnat și i-a alungat.

După această interpretare, alungarea lui Adam și Hava din grădina Edenului nu este o pedeapsă pentru că au mâncat fructe interzise. Doar este știut că pentru orice păcat se poate face *teșuva* (reînțoarcare) care aduce la ștergerea păcatului, după cum scrie în cartea lui Iona despre oamenii din Ninve: „Când Elohim (Dumnezeu) a văzut ce au făcut, că renunțaseră la căile lor rele, nu a mai adus nenorocirea pe care spusese că o va aduce asupra lor” (Iona 3:10).

Așadar, care a fost cauza alungării lui Adam și a Havei din grădina Edenului? Rămânerea în această grădină se cuvine oamenilor care au credință și încredere totală în Dumnezeu. Adam și Hava au simțit nevoia să se ascundă din fața Dumnezeului „Când au auzit glasul lui Adonai Elohim (Domnului Dumnezeu), care umbla prin grădină în adierea zilei, Adam și Hava s-au ascuns de fața Domnului Dumnezeu printre pomii grădinii” (Geneza 3:8). Astfel ei au dezvăluit neîncrederea lor în Dumnezeu, un fel de încredere care s-a crăpat și niciodată nu se va putea pune la loc cum a fost înainte. Alungarea lor din grădină a fost un rezultat al lipsei de încredere a lui Adam și Hava, care arată prin comportamentul lor că nu sunt vrednici să rămână în grădina Edenului „Și Domnul Dumnezeu l-a alungat din grădina Edenului ca să lucreze pământul din care fusese luat” (Geneza 3:23).

Un ultim punct din povestea grădinii Edenului este legat de „tunicile de piele” pe care le-a făcut Dumnezeu pentru Adam și Hava. Chiar și după alungarea lor din grădina Edenului, Dumnezeu nu i-a părăsit. Ca să nu se expună primejdiilor din afara grădinii fiind „goi”, Dumnezeu le-a făcut tunici de piele, care simbolizează continuitatea apărării lor. Spre deosebire de „frunza de smochin” pe care ei și-au pregătit-o, Dumnezeu le-a pregătit tunici, care erau făcute din piele, un material foarte puternic care simbolizează puterea și rezistența uriașă a lui Dumnezeu. Prin aceste tunici de piele, Dumnezeu le amintește lui Adam și Hava că chiar și atunci când sunt în afara grădinii Edenului, [El - prin îndurarea lui nesfârșită, nu-i va părăsi niciodată și întotdeauna îi va păzi și îi va ocroti.](#)

Pericopa BeŞalah - Cântarea femeilor [anul 5783]

După ce egiptenii s-au înecat în mare și poporul Israel a fost salvat, s-a spus o cântare de recunoștință și gloriificare a minunii. În pericopa noastră sunt două cântări: una lungă spusă de Moșe și Bnei Israel (Fii lui Israel), iar după ea o cântare scurtă spusă de femei. Despre cântarea bărbaților noi nu știm prea multe, însă despre cântarea femeilor avem mai multe informații, anume că ea a conținut și muzică și dansuri: „Profetesa Miriam, sora lui Aron, a luat în mână o tamburină și toate femeile au ieșit cu ea, cântând la tamburine și dansând” (Exod 15:20). Înțelepții sunt în dezacord în legătură cu importanța și vremea acestei cântări a femeilor. În consecință ei nu sunt de acord despre poziția femeilor față de Dumnezeu.

În midraš noi citim despre un fel de concurs între trei grupuri care au vrut să spună o cântare: bărbații, femeile și îngerii. Dumnezeu a hotărât ordinea punând femeile înaintea îngerilor în ciuda împotriviri îngerilor (Tanhuma, Beşalah 13).

În alt midraš noi găsim o altă ordine a cântăreților în care neînțelegerea este între Israel și îngeri, cu alte cuvinte între omenesc și spiritual. Împărțirea secundară între oameni nu este treaba lui Dumnezeu, ci este prerogativa omului. După acest midraš femeile au fost primele înaintea bărbaților printr-o surpriză ori printr-o organizare rapidă înaintea bărbaților (Pitron Tora, Haazinu, p.135).

Rași la versetul 21 din Exod 15 spune că Miriam a spus o cântare femeilor, pe când la bărbați s-a procedat în felul următor: „El spune și ei răspund după el”. Rași mai adaugă mai înainte că femeile erau mai pregătite pentru acest eveniment decât bărbații. Ele erau de asemenea mai pline de credință decât bărbații. Din această cauză ele au pregătit din timp instrumentele muzicale care să le acompanieze la cântare. Comentatorii lui Rași mai adaugă că femeile nu au cântat doar un verset după cum apare în Tora, ci femeile și Miriam au spus o cântare întregă paralel cu cântarea bărbaților. Toraua a scurtat și nu a repetat toată cântarea deoarece era deja scrisă.

Marele comentator Abarvanel (Portugalia-Italia, sec. 15) prezintă în felul următor: când Miriam i-a auzit pe bărbați cântând, a organizat femeile ca ele să cânte ca bărbații. El aduce cântarea femeilor care este de fapt o sinteză a cântării bărbaților. El ne mai spune că Toraua subliniază faptul că Miriam este sora lui Aharon ca să ne descrie nivelul ei de profeție. Miriam era o profetesă de nivelul lui Aharon și nu de nivelul lui Moșe. Ca urmare cântarea ei era un efect al inspirației duhului sfânt (*ruah hakodes*) asupra ei. Așa că rezultatul a fost o cântare asemănătoare cu aceea a lui Moșe, deoarece amândoi au fost inspirați de la aceeași experiență.

Sunt mulți comentatori care merg în urma cărții Hazohar afirmând că toți evreii au ajuns atunci la un nivel extrem de înalt de profeție și toți au cântat împreună.

Noi vom termina cu un alt pasaj deosebit și extrem de important din Zohar. Acolo scrie că pentru Dumnezeu cântarea femeilor era atât de importantă, încât femeile atunci cântau zilnic în fața lui Dumnezeu varianta feminină a cântării mării. Dumnezeu, toți *țadikimii* (oameni perfecti) și îngerii vin să asculte femeile și să se delecteze de cântarea lor (Zohar, partea 3, 167:b).

Pericopa Ekev - Table și sfărâmături de table în chivot [anul 5783]

Sfărâmarea tablelor apare de două ori: în pericopa Ki Tisa este povestit la persoana a treia, iar în pericopa noastră apare la persoana întâi: „Moise s-a întors și a coborât din munte, având în mână cele două table ale mărturiei ... când s-a apropiat de tabără și a văzut vițelul și horele, s-a aprins mânia lui Moise și a aruncat din mâini tablele și le-a sfărâmat la poalele muntelui” (Exod 32: 15-19); „Și m-am întors și am coborât de pe munte, iar muntele era cuprins de foc, și cele două table ale Legământului erau în mâinile mele. Și m-am uitat și, iată, păcătuiserăți împotriva Domnului, Dumnezeului vostru, făcându-vă un vițel turnat, v-ați abătut degrabă de la calea pe care v-a poruncit-o Domnul. Și am apucat (atunci) cele două table și le-am aruncat din mâinile mele și le-am sfărâmat sub ochii voștri” (Deuteronom 9:15-19).

Există câteva diferențe între cele două povești. Una dintre ele este felul sfărâmării tablelor. Midrașul Pirkei Avot vede spargerea tablelor ca un „accident”. Midrașul spune: „Moșe nu se mai putea suferi și nici tablele și de aceea le-a aruncat din mâinile lui, iar ele s-au sfărâmat (Tanhuma, Ki Tisa 30). Rașbam (nepotul lui Rași) la Exod 32:19 spune în continuare: „Când el a văzut vițelul și-a pierdut puterile și nu era în puterea lui să le arunce departe ca să nu-și lovească picioarele după cum aruncă cineva o greutate pe care nu .are putere să o care”.

Această abordare îl scutește pe Moșe de responsabilitate la spargerea tablelor fiindcă vede în acest fapt un accident și nu o acțiune intenționată a lui Moșe. Însă după mărturia lui Moșe din pericopa noastră, Ekev, el a prins tablele puternic în cele două mâini și le-a aruncat (intenționat și puternic) și le-a sfărâmat. Rașbam la Deuteronom 9:17 explică „și le-am sfărâmat - „că nu m-a ajutat puterea ci le-am luat cu ambele mâini, după cum am spus în

pericopa Ki Tisa”. Această interpretare nu se potrivește cu „Și am apucat cele două table și le-am aruncat din mâinile mele”. După această interpretare, el a luat tablele în mâini și le-a aruncat cu forța”. Așa că tablele nu s-au sfărâmat căzând pe pământ, ci au fost trântite cu forța ca ele să se spargă.

La această explicație se pune întrebarea: este doar interzis ca să spargem ceva mic și neînsemnat din cauza supărării. De ce Moise a făcut asta?

Midrașurile și înțelepții cred că Moșe a sfărâmat tablele intenționat. Ei găsesc aici diferite intenții ale lui Moise:

1. El încearcă să-i apere pe evrei printr-o parabolă: tablele sunt prezentate ca o *ketuba* (certificat de căsătorie) care a fost trimisă prin curier la mireasă. Când curierul a auzit că ea s-a prostituat, a rupt *ketubaua*. Așa a procedat și Moșe sfărâmând tablele și a spus: mai bine să o facă din greșeală și nu intenționat. (în câteva midrașim).
2. Înțelepți din Evul Mediu spun că intenția lui Moșe era să arate poporului că tablele, la fel ca Tabenacolul și uneltele nu sunt sfinte doar prin ele, ci ele se sfințesc când noi le sfințim. Sfărâmarea tablelor avea scopul de a arăta că prin vițelul de aur și dansurile cu petrecerile care au venit în urma lor au profanat sfințirea tablelor.

De asemenea locul unde tablele au fost sfărâmate este semnificativ. În Exod ni se povestește că Moise a sfărâmat tablele „la poalele muntelui”. În cartea Deuteronom Moise ne mărturisește că el a sfărâmat tablele „sub ochii poporului”. La prima posibilitate se pune întrebarea de ce Moșe nu a sfărâmat tablele în vârful muntelui, când a auzit de la Dumnezeu că poporul a păcătuit și și-au făcut o statuie. Marele înțelept Sforzo (Italia sec. 16) ne spune că supărarea lui Moise nu era din cauza vițelului, ci din cauza veseliei pe care a văzut-o în jurul vițelului și de aceea le-a spart la poalele muntelui. Însă menționarea lui Moise că a făcut-o sub ochii poporului vine să ne spună că Moșe a vrut ca poporul să mai învețe ceva de la această acțiune. [El a vrut ca ei să învețe că nu este nimic sfânt în table însăși, ci doar când poporul le sfințește.](#)

Pericopa Emor - Haftara: Rolul preoților (cohanim) după profetul Ezechiel din Haftara - [anul 5783]

Haftaraua la pericopa Emor este din cartea lui Ezechiel 44:15-31 și începe cu versete despre rolul preoților în templu: „Dar preoții levitici, fiii lui Țadok, care și-au îndeplinit îndatoririle față de sanctuarul meu când fiii lui Israel rătăceau departe de mine, se vor apropia de mine să-mi slujească ... ei vor intra în sanctuarul meu, ei se vor

apropia de masa mea ca să-mi slujească și ei își vor îndeplini îndatoririle față de mine” (Ezechiel 44:15-16).

În continuarea, după descrierea regulilor legate de hainele preoților, interdicția de a rade părul, de a bea vin și restricțiile președinților care se aplică și lor, Ezechiel subliniază din nou: „Ei îl vor învăța pe poporul meu să facă deosebire între ce este sfânt și ce este nesfânt și îl vor face să cunoască deosebirea dintre ce este impur și ce este pur. Și la ceartă (neînțelegere) ei să stea să judece; pe baza dreptului meu să judece și învățăturile (Torot) și legile mele în legătură cu toate sărbătorile să le respecte, și Șabaturile mele să sfințească” (Ezechiel 44:23-24).

În acest fragment profetic scurt, Ezechiel subliniază din nou că preoții sunt cei care au îndeplinit îndatoririle față de Dumnezeu în trecut și ei vor fi cei care vor îndeplini această sarcină și în viitor. Ezechiel le încredințează preoților o gamă întreagă de responsabilități: jertfele, învățătura poporului, judecata și păzirea Toraei. De ce Ezechiel încredințează preoților atâtea obligații de conducere și nu apelează la alți demnitari? De ce el nu fixează în nucleul muncii preoților lucrarea din templu ci stabilește învățătura poporului?

Răspunsul la aceste întrebări va explica legătura între capitolele 40-48 din cartea lui Ezechiel, în care profetul prezintă viziunea lui al viitorului templu și profețiile lui de mustrare. Templul viitor din viziunea lui Ezechiel este diferit de cel care exista în zilele lui. Diferența era atât exterioară – forma templului cât și esențială – accesibilitatea poporului la templu, mai ales împărțirea responsabilităților între grupurile conducătoare diferite și legătura lor cu templul. Conform faptelor poporului și ale liderilor lor în prezent Ezechiel a stabilit criteriile lui pentru modul implicării lor în templul viitor.

Faptele grave săvârșite în perioada lui Ezechiel sunt fapte care cauzează impuritatea. Responsabilii sunt poporul israelian (numit de Ezechiel „casa lui Israel”) și regii Israelului: „Și ei, casa lui Israel, ei și regii lor, nu vor mai pângări sfântul meu nume cu fornicția lor și cu cadavrele regilor lor când aceștia mor ... au pângărit sfântul meu nume cu lucrurile dezgustătoare pe care le-au făcut” (Ezechiel 43:7-8). În urma păcatelor poporului și al conducătorilor lui, nu vor putea în templul care va fi în viitor să aducă jertfe, iar regii nu vor avea niciun rol în acest templu. Postul lor de rege va fi înlocuit cu postul de „președinte”, al cărui rol în templu va fi să continue legătura între Dumnezeu și poporul său prin locul său în templu, aducerea jertfelor etc. (Ezechiel cap. 46). În templul viitor se schimbă și rolul leviților în templu. Ezechiel acuză leviții că ei au păcălit poporul și au slujit oameni care au venit la templu ca să provoace idolatrie (Ezechiel 44:12-13): „Pentru că ei (leviții) îi slujeau acestuia înaintea idolilor lor de baligă și au devenit pentru casa lui Israel o piedică de neleguire, de aceea mi-am ridicat mâna împotriva lor ... și își vor purta neleguirea. Nu se vor mai apropia de mine să-mi fie preoți și să-mi slujească și nu se vor mai apropia de niciunul dintre lucrurile sfinte, de lucrurile prea sfinte; își vor purta umilirea și abominațiunile pe care le-au făcut”.

Leviții, în ciuda poziției lor înalte, nu și-au asumat niciun simț de răspundere față de popor. Ca atare ei vor sluji în templu, dar nu vor primi niciuna din sarcinile preoților: „Și-i voi face să-și îndeplinească îndatoririle față de Casă, la tot serviciul acesteia și la tot ce trebuie să se facă în ea” (Ezechiel 44:14).

Preoții și ei s-au abătut de la rolul lor inițial, care era în momente de criză în afară de munca din templu să învețe poporul poruncile Toraei. Faptele preoților din zilele lui el le descrie în felul următor: „Preoții ei îmi violează Toraua mea și continuă să-mi profaneze locurile sfinte, ei nu fac nicio deosebire între sfânt și profan, nu fac cunoscută diferența între pur și impur și își ascund ochii de Șabaturile mele, iar eu sunt profanat în mijlocul lor” (Ezechiel 22:26). Acești preoți care s-au abătut de la rolul lor și nu au fost în stare să îndrume poporul în orele cele mai grele (cu toate că nu-i acuză de inducere în eroare), nu vor avea niciun rol în viitorul templu. Se pare că ar fi vorba de preoții din urmașii lui Itamar. Doar preoții din sămânța lui Țadok, care au urmat cu fidelitate Casa lui David, au fost devotați Casei lui David și au urmat căile Domnului și în momente de criză – ei vor fi aceia care vor sluji în templul viitor a lui Ezechiel: „Dar preoții levitici fiii lui Țadok, care și-au îndeplinit îndatoririle față de sanctuarul meu când fiii lui Israel rătăceau departe de mine, se vor apropia de mine să-mi slujească” (Ezechiel 44:15). În felul acesta templul viitor este protejat de impuritățile care existau în templu în zilele lui Ezechiel.

Ezechiel accentuează rolul extrem de important pe care preoții îl vor îndeplini în viitor, la fel ca în trecut și în prezent, să învețe poporul să urmeze căile lui Dumnezeu. Nu este de mirare că Ezechiel, care el însuși este cohen

(preot) care nu reușește să-și îndeplinească sarcinile de preot în templu fiind în exil, subliniază importanța copleșitoare a preoților de a servi ca dascăli poporului – rol pe care el îl îndeplinește și în exil. Această îndatorire a preoților este îndrumarea poporului, învățarea lui să observe diferența între bun și rău – înainte de efectuarea ritualelor. Cauza distrugerii primului templu nu a fost lipsa de ritualuri, ci ignorarea poporului la slujirea Domnului și devotamentul față de Toraua lui. Ezechiel repetă și pune în evidență rolul preoților de a învăța poporul „să facă deosebire între sfânt și profan și între pur și impur ... prin legile mele îl voi judeca și Toraua mea și legile mele în toate sărbătorile mele vor fi îndeplinite și Șabaturile mele vor fi sfințite” (Ezechiel 44:23-24).

Aceste descrieri ale lui Ezechiel sunt doar o verigă în lungul proces de dezmembrare a rolurilor cruciale îndeplinite de preoți în vremea lui Moșe, ca și a lui David, până la desființarea finală a acestei instituții după distrugerea celui de al doilea templu.

Pericopa Korah - Când s-a petrecut revolta lui Korah (Core) קֹרַח? [anul 5783]

Perioada în care a avut loc rebeliunea lui Korah nu este precizată în Tora. Acest eveniment s-a petrecut în lunga perioadă de 38 de ani care nu este descrisă deloc în Tora. Am amintit deja în pericopa Yitro încețoșarea timpurilor în Tora, însă în majoritatea cazurilor este vorba despre câteva zile, cum ar fi Darea Toraei în șase sau șapte Sivan, sau despre câteva luni, cum ar fi inaugurarea tabernacolului. Dar acest eveniment pe care noi nu-l putem data în timp pe o perioadă de 38 de ani este cu siguranță unic.

Putem identifica trei date posibile la acest eveniment: imediat după păcatul iscoadelor în al doilea an, imediat la începutul celui de al patruzecilea an sau între ele.

Stabilirea datei schimbă complet deslușirea argumentelor lui Korah. Oare ele se referă către trecut sau către viitor? Noi vom cerceta argumentele în ambele direcții. În primul rând trebuie să fim atenți că este vorba despre două tabere diferite: 250 de persoane care ard tămâie și tabăra lui Datan și Aviram. Korah trece dintr-o tabără în alta, iar din această cauză și revendicările cerute de fiecare tabără sunt diferite.

În prima, numită și „Korah și ceata lui” ועדתו קרח ועתו reproșează: „Ajungă-vă! Toată adunarea, cu toții sunt sfinți și în mijlocul lor este Domnul. De ce vă ridicați deasupra (vă îngâmfați) deasupra obștii Domnului? (Numeri 16:3). Korah, care vine dintr-o familie importantă din tribul Kehat, vrea o funcție mai importantă, poate de cohen (preot).

Datan și Aviram din tribul lui Reuven, dar vecini cu Korah au o altă plângere: „Oare este puțin lucru că ne-ai scos dintr-o țară care șiroiește de lapte și miere, ca să ne omori în pustiu?” (Numeri 16:13). Este greu să te confrunți cu o asemenea afirmare decât dacă luăm în considerare că cei doi vin din tribul Reuven și sunt frustrați de înlăturarea tribului lor de la conducere și instaurarea tribului lehuda în locul lor. Nici măcar leviți ei nu sunt.

Pe de altă parte, poate și tribul leviților sunt nemulțumiți de drepturile pe care le au crezând că au mai degrabă obligații decât drepturi și cred că cohanimii primesc mai mult decât ei. Totodată oare au uitat toți ceea ce s-a petrecut cu câteva luni în urmă când cei doi fii a lui Aharon au murit? Oare ei nu înțeleg în ce nivel de sfințenie trebuie să fii ca să slujești în Sfânta Sfințelor? Oare toți cei 250 cred că ei sunt în stare să fie la un asemenea nivel?

Aceste întrebări indică probabil că perioada în care se petrece acest eveniment este înaintea intrării în țară, când ei au uitat deja cele întâmplate în pustiu, iar cohanim noi intră în funcție, cum este Pinhas și alții. Aharon este deja bătrân și a venit momentul pentru o revoluție.

Această idee este valabilă probabil și la problema lui Datan și Aviram. Moșe nu a reușit să-i aducă pe evrei în țară, iar între timp li s-a impus restricția de a rămâne în pustiu o perioadă îndelungată. În acest punct, afirmarea că noi toți vom muri în deșert, pare a fi justificată și întemeiată. Oare poate un popor întreg să supraviețuiască într-un deșert 40 de ani? Este clar că în mod normal un grup de nomazi pot trăi 40 de ani în pustiu, dar un popor întreg are nevoie de pământ permanent și de gospodărie.

Pe de altă parte, dacă restricțiile au fost deja impuse, ce noimă avea să-l schimbe pe Moșe, tocmai înainte de această perioadă lungă? Mai bine să stea și să conducă poporul în toți acești 38 de ani, care au fost probabil ani inactivi. Chiar și Suflarea Sfântă, *ruah hakodesh* רוח הקודש nu a apărut în această perioadă. Este mai logic să provoace agitații și să dea o lovitură de putere înainte de intrarea în țară. Mai ales că în această perioadă încă nu este știut că nu Moșe va introduce pe evrei în țară.

Mai există o posibilitate că acest episod s-a petrecut în anul al 16 sau 27. Așa o afirmație ar fi extrem de problematică deoarece nu sunt indicii despre așa ceva.

Din cauză că problema fixării datei revoltei rămâne pusă la îndoială, să fim cel puțin atenți că fiecare din cele două grupări primește pedepse diferite, la date diferite, iar Korah nu este amintit în niciuna dintre ele. Oare a fost înghițit de pământ sau a ars? Nu avem răspuns nici la această întrebare.

În pericopa noastră ni se spune: „Pământul și-a deschis gura și i-a înghițit pe ei și casele lor, pe orice om al lui Korah și tot avutul” (Numeri 16:32). Cuvintele care se referă la Datan și Aviram „pe orice al lui Korah” nu se referă neapărat la Korah însuși, ci doar la toți oamenii lui Datan și Aviram care au acționat în tabără.

În Numeri cap. 26, la descrierea succesiunii fiilor lui Reuven, apare că Korah a fost înghițit: „Iar pământul și-a deschis gura și i-a înghițit pe ei și pe Korah, când a pierit adunarea și când i-a mistuit focul pe cei două sute cincizeci de bărbați, ca să fie o minune” (Numeri 26:10). Aici apare în mod răspicat că și Korah a fost înghițit.

Însă în Deuteronom 11:6 Korah nu este amintit deloc: „Și pe care le-a făcut lui Datan și lui Aviram, fiii lui Eliav, fiul lui Ruben, atunci când pământul și-a deschis gura și i-a înghițit pe ei, casele lor și corturile lor și orice ființă care îi urma, în mijlocul întregului Israel”.

Și în Psalmi sunt amintiți numai Datan și Aviram: „Pământul s-a deschis atunci și l-a înghițit pe Datan și a acoperit adunarea lui Aviram” (Psalmi 106:17).

Toate sursele sunt contradictorii, Korah poate a fost înghițit sau poate a fost ars. Explicație logică pentru cele două grupări pe care le-a dirijat Korah, poate fi că în ciuda diferențelor totale între cauzele fiecărei revolte, un lucru ele aveau în comun: ținta revoltelor erau Moșe și Aharon și din această cauză Korah s-a instalat să le conducă pe ambele ca să-și adjudece o putere mai aprigă în lupta lui care i se părea corectă.

Pericopa Matot-Masei - Soarta prizonierilor de război și moartea lui Bilam (Balaam) [anul 5783]

În pericopa noastră scrie: „Iar pe regii Midianului i-au ucis laolaltă cu cei răpuși, pe Evi și pe Rekem și pe Țur și pe Hur și pe Reva cei cincisprezece regi ai Midianului, iar pe Balaam, fiul lui Beor l-au ucis cu sabia” (Numeri 31:8).

Textul face o diferențiere între regii Midianului care au murit „cu cei răpuși”, adică în război ca și alți luptători, cum au pățit mulți regi de-a lungul anilor pe deoparte și Bilam pe de altă parte. Este clar că intenția a fost să se deosebească moartea lui de aceea a celorlalți regi (citește și Iosua 13:22). Rași, urmând înțelepții, ne prezintă ironia în faptul că dușmanii Israelului, care vin cu sabia față în față cu evreii care vin cu vorba (cu convingerea). Bilam însă vine pe o cale opusă. El intenționează să blesteme cu vorba și este pedepsit cu sabia. Bilam nu era un soldat care a luptat și a murit pe front, ci era un prizonier de război. Noi vom observa soarta prizonierilor de război în lumea antică.

Trebuie să remarcăm că ideea de a cruța un prizonier care nu amenință după capturarea lui, este nouă, cu toate că au existat unele exemple și în trecut. Noi vom discuta despre două categorii de prizonieri: prizonierii în general și prizonieri speciali.

1. Prizonieri în general

Viața oamenilor în lumea antică nu valora nici doi bani, iar omorul dușmanului este un fapt bine cunoscut și bine documentat. Câteodată, omorul provoacă genocid, adică exterminarea totală a întregului popor învins, fără să pună întrebarea dacă femeii și copiii pot să-i primejduiască pe învingători. În lumea antică principiul era că nu se i-au prizonieri, iar când cei puternici îi biruiau pe cei mai slabi, până și cei înfrânți și care s-au predat erau omorâți. Cei înfrânți erau prizonieri pentru o perioadă foarte scurtă, iar apoi erau omorâți. Câteodată doar îi chinuiau și le cauzau cusururi și defecte în feluri greu de închipuit.

Un bun exemplu poate fi porunca pe care au primit-o israelienii înainte de a cuceri țara Canaanului: „... să nu rămână nimeni viu, ci negreșit să îi pui sub excomunicare” (Deuteronom 20:15). Cu alte cuvinte trebuie să omori pe toți dușmanii, chiar și pe cei care s-au predat, cum apare în porunca de ștergere a lui Amalek. Despre regele Amația ni se povestește: „Iar pe zece mii, fiii lui Iehuda i-au prins de vii. I-au dus pe vârful stâncii și i-au aruncat de acolo; și toți s-au făcut praf” (2Cronici 25:12). Spre deosebire, pe bărbații midianilor evreii i-au omorât, însă pe femeii și copiii i-au lăsat în viață (Numeri 31:7). Asemănător, ni se povestește din zilele regelui David: „Iov și tot Israelul au rămas acolo șase luni, până când el i-a nimicit pe toți cei de sex bărbătesc din Edom” (1Regi 11:16). Și soarta moabiților care i s-au predat lui David nu le-a priit prea mult: „Apoi i-a bătut pe moabiți și i-a măsurat cu o frânghie: i-a pus să se culce la pământ ca să măsoare două frânghii pentru a-i omorî și o frânghie întreagă pentru a-i lăsa în viață; și moabiții au ajuns slujitorii lui David și i-au plătit tribut” (2Samuel 8:2).

Este clar că operațiunile militare în lumea antică semănau cu o „epurare etnică” fără legătură cu lupta în sine.

Interesant că niciun profet nu s-a ridicat contra acestui „omor inutil”, o expresie care nu exista pe vremea aceea. Trebuie să menționăm că așa cum evreii au omorât pe alții, la fel alții au omorât pe evreii, după cum ne bocește: „Și-a încordat arcul și mă face o țintă a săgeții sale” (Plângerile 3:12).

2. Prizonieri speciali

În afară de prizonieri „de rând” erau și prizonieri „de elită” care primeau un „tratament” aparte. Pe cei cinci regi ai amoritilor, Iehoșua i-a spânzurat: „După aceea, Iosua i-a lovit și i-a omorât, apoi i-a atârnat pe cinci stâlpi și ei au rămas atârnați pe stâlpi până seara” (Iosua 10:26); profetul Șmuel i-a despicat gâtul lui Agag, regele Amalekului „Și Samuel l-a tăiat bucăți pe Agag înaintea lui Adonai la Ghilgal” (1Samuel 15:33). Este clar că un soldat de rând care se predă nu avea o soartă asemănătoare unui rege. După grad era și pedeapsa.

Din toate acestea noi deducem, că menționarea morții lui Bilam cu sabia în Tora vine să ne învețe că el a avut parte de o moarte specială. Pare că intenția versetului este să ne arate că „liderul spiritual” principal al dușmanilor Israelului, a fost executat într-o ceremonie cu aspecte militare. Toți soldații s-au adunat să vadă cum Bilam este omorât cu sabia, iar moartea lui a însemnat sfârșitul războiului.

3. Bilam – din Tanach în Talmud

De-a lungul anilor, poporul evreu și-a schimbat imaginea. În perioada primului templu, strămoșii noștri au luptat cu Aram, Edom și Moav și și-au omorât dușmanii cu sabia, inclusiv pe Bilam. După ce Ierusalimul a fost distrus în perioada primului templu, poporul și-a schimbat esența puterii de la putere fizică la putere spirituală, după cum spune dictonul „Cine este puternic? Cel care are stăpânire de sine” איזהו גיבור? הכובש את יצרו (Mișna, Avot 4:1). De acum regele David nu mai este socotit ca un luptător care „a bătut zecile de mii” și și-a măsurat dușmanii cu frânghia, ci ca elevul lui Ira iairitul, care a purificat o femeie pentru soțul ei (2Samuel cap.23).

Iată, după cum personajul regelui David a suferit o metamorfoză de la luptător la învățat în conștiința înțelepților, așa a suferit și personajul lui Bilam. Dușmanul care în Tanach a fost omorât cu sabia, într-un mod fizic, a fost omorât la înțelepți spiritual, când ei au stabilit că el nu va avea loc în lumea „de dincolo”, *haolam haba* העולם הבא (Talmud, tractatul Sanhedrin 10:b). Înțelepții *tanaim* au văzut în Bilam întruchiparea răului: „Discipolul lui Bilam cel rău (are) un spirit negeneros, o purtare necuviincioasă, aroganță ... ei moștenesc Gheena (iadul) și coboară în groapa distrugerii ...” (Mișna, Avot 5:19). Înțelepții din Agada (legendă) l-au descris ca născându-se din nou. [Se pare că schimbarea pe care a trecut-o Regele David, ca și schimbarea lui Bilam sunt o reprezentare a schimbării pe care a trecut-o poporul evreu între cele două temple: un popor care s-a născut din nou.](#)